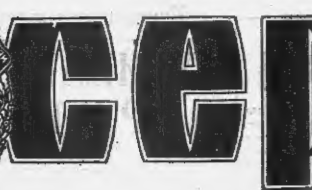
Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дена ★ ШОАТТА, 12 ОКТЯБРЬ, 1986 ШУ. ★ № 123 (7158). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос кхиагIанарча васеданс чIоагIдадьд Сийлахь-Боккхача Октябрьски социалистически революце 69 шу дизара кетадар КПСС ЦК ТIахьехамаш. ТIахьехамий текст кепатехь арайоаккхаргья.

2000-ча шерага кхаччалца СССР халкъа боахама химизаци яра Комплекси програмага хьежай Политбюро. Цу программа тIа отталаьд минеральни удобренеш дIайийна хIамаш лорав средстваш, прогрессивни пластически массаш. химически хьоасийн дуккха кхыйола лоархIаме химически материалаш дикка дуккагIа арахецилга. Химическа промышленность оидаяккхара темпаш лакхьяро гIо дергда машиностроене, юрта боахам дегIабоалабелга, медикаменташ хьаелга, гIаргаш хьаллара индустриализаци елга сиктдаран транспорт дегIайоалаяран, бахача наха лаьрхIача товарий ассортимент шерьяра, дикал лакхьяра, потребительски свойстваш тоаяра.

Хьалхча промышленний Iалтмаин потенциалах пайда эцилга дIахо тоадара тIеррзаль я программа, цу тIа белгалдьад чIоагIа эффективни технологически процессаш кийчьярая хьаярей. болх беш йолча предприятешта реконструкци яраи уж техническа кхы тIа а кийчьяран тIадерзадаь доккхий гIулакхаш, химически продукташа материалашш арахеца мощносташ кхы тIа а болх бе йолайолийтилга. производствашта автоматизаци механизации елга. нуьл-мара деш дола балхаш кIезигдолга. арахецача продукце дикал лаккъелгей ассортимент шерьелгеи. Тоъал дукха ахча хьожаде лерз! химически индустре къахьегамхошта чуIе цIеноп а социально-бытовойи культурни гIулакхашта лаьрхIа гIирсаш а хьаллара. Партийни комитеташта тIадиллад химизаце Комплексни программа тIа оттаь заданеш кхоачашьяра хадиязза тIахьожам лоаттабелга.

КПСС ЦК-ас СССР Министрий Советас соцам тIайицаб 1986 — 1990 шерашка сийрда бесаш долча металлурге бийдала база сихагIа дегIакхувларая техническа боарам лакхбарая тIадерзадаь чакхдоахаргдолча гIулакхий хьакъехьа. Соцам тIа лаьрхIача тайпара сийрда бесаш долча металлурге Министерства, машинашьечей гIиплоштьечей министерствай объединенейи предприятейи болх чIоагIбаро Iалашде дена хьатIайоагIача пятилетке руда доаха мощносташ болх беш дикка дуктагIа хулийтилга, прогрессивни технологически процессаш, агрегаташ, оборудовани шерагIа юкъекхухьилга, хьайоаккхаш йолча бийдалах комплексно дикагIа пайда эцилга а хIаьта иштта сийрда бесаш дола металлаш доахка нерда йоккхий моттигаш нарарзаелга а. ЧIоагIа уйла тIайохийтаргья предприятейи объединенейи продукце дикал лаккхьяран балха технико-экономически хьокхамаш тоадарей. Цу деррагача хIамаша йиш хулийтаргья халкъа боахама эшача сийрдача металлашца бизагIа кхоачам бе. Советски республикий Компартей ЦК-ашта, парте крайкомишвтей обкомаштей тIадиллад сийрда бесаш долча металлурге предприятей партийни организацешта деш дола кулгал тоаделга, къахьегама коллективашка массово-политически болх чIоагIбелга, белгалдаь гIулакхаш чаккдахар дукъа социалистически яхьа киз айбелга.

Политбюро раьза хиннай Гаьнарча Къулбаседен районашкей царца нийсьяьча моттигашкей йолча предприятей, учрежденей, организацей болхлой мехка кхыча регионашка чуIеча моттигашца Iалашбара кхы тIа а чакхъяхa аьина правительства кийчъяьча мероприятешта. Цуяца дувзадена льготаш лу йоагI-йоагIача категореех болча болхлошта, заданеш оттаю чуIе цIеноп дуккагIа хьалдара а уж хьалдеча метте министерствашей ведомствашей лоада дакъа шердара а.

Политбюро хьежай КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев Франце вахара визита итогашка. Белгалдаьккхад, Франце Президентаца Ф. Миттеранаца, цу мехка кхыча политически общественни деятелашца по лаьча беседаша, переговораш йолча хана лаьча вIаIдаша Советски Союзан Францеиен юкъера доттагIала отношенеш дIахо дегIайоалаяра дика лард елла хилар. Белгалдаьккхад советско-французски паччахьалкхенашта нерте латтараш вIашагIкхетар европейски кхерамзле чIоагIъяра, цхьа на леладу эррнгевропейски гIулакхаш шердарая дунен халкъашта юкъера хьал тоадаран боккхача лоархIаме хилар. Советски Союзо хьаоттальча, космосе милитаризаци ца яйтара, сихдаь хьадеш латта ядерни кхыдолей гераш юхесоцадара, Европен деррига дунен тIеи дунеи халкъашта юкъера цхьаяа леладу берате гIулакхаш дегIалоаладара тIаерзальча йоккхийча предложенеша дог тешадеш хьахьекхаб машар безаш бола вай паччахьалкхен арахьара политически никъ. Раьза хина белгалдаьккхар. Советски Союза керда инициативаш дукхача паччахьалкхенийн шеррача общественносто, политически гIоарашен кулгалхошей къовбалъеш тIаьйца, дунен халкъашта юкъера отношенеш бокъонца унахцIена яргахьа а деррига мехкийн халкъийн кхерамзле чIоагIъяргахьа я голя тохара таро хьаеллаш йола акци самин лоархIаш хилар.

Ла а дийгIа, къоабалбаьб Мадагаскара Демократически Республика президентаца Д. Рацираканца хиннача беседа хьакъехьа новкъоста А. А. Громыкос бáь хоам а ООН Генеральни Ассамблей 40-ча сессе СССР делегаце баьча балха хьакъехьи США президентацей довзол дехьарча кхыча политически деятелашцей США ций хиннача вIашагIкхетарий хьакъехьи новкъоста Э. А. Шеварднадзес аь информаци а.

КПСС ЦК Политбюро васедане решенеш тIаийцай чурчен арахьарчен политика цхьадолча кхыта дешах лаьца.

Кхоана—юрта боахама болхлой ди

Тхьаь барxIлагIа шу ду Гиреев Макшарипа Назрановски района «Экажевский» совхозе механизатор волаш хьаьнала кхахьега.

Цу юкъа йоакха балха опыт кареерзаьй цо. Цул сонгIа кагийча нахьа хьехамча а ва Макшарип.

Цхьа шу дIадахийтац хьалха латтача механизатора социалистически яхье хьалкле ца йоакихаш.

СУРТАШ ТIА: лакхехьа «Экажевский» совхоза механизатор Гиреев Макшарип; лохехьа — хьежкIаш чуэцаш хьайогIа комбайн.

И. ПЛИЕВА суртош.

* * *

Юрта боахама Дена хетаь материалаш еша 2-ча оагIо тIа.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленум

Селхан, 11 октябре, парте обкома заседаней зале КПСС обкома IX пленум хилар. Цига дийцар «Бахача наха, къаьстта кагирхошта, идейно-политически, интернациональни, тIема-патриотически кхетам лугга дIахо тоадара областной партийни организацешта хьалхашка латтача декхарех» яха доп. Цу хьакъехьа доклад йир КПСС обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеев.

Доклад юкъаш къамаьлаш дир Н. И. Семенова — парте Грозненски горкома хьалхарча секретара, А. З. Мацуева — машинашьяъа Гудермес станце локомотивни депо слесара, В. К. Чагаева — парте Сунженски райкома хьалхарча секретара, З. А. Омаровас — Грозмерча № 15 йолча школа-интерната директора, Х. Х. Вежиев — Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председателя, Г. Г. Махаурв — парте Надтеречни райкома хьалхарча секретара, С. Н. Хуриевас — Ачхой-Мартановски района «Урожайный» совхоза баьццалараш леладеча бригада бригадире, Г. Г. Олейникова — Нохч-ГIалгIай облсовпрофа председателя, Н. А. Коробейлвов — Къулбаседа-Кавказски тIема округа военни Совета члена а политуправлене начальника а, М. А. Зурабова — халкъа депутатий Назрановски районни Совета исполкома председателя, Г. В. Чуманова — ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома шоллагIча секретара, Д. К. Безугле — республикански «Грозненский рабочий» газета редактора, В. В. Виноградова — Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета профессора, «Знание» общества республикански организаце правлене председателя, С. И. Хаджиева — ГрозНИИ директора, Ю. Ю. Мищенко — Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министра.

Дийцача деша хьакъехьа боагIаш бола соцам тIаийцар.

Парте обкома пленумо дийцар организацеши доп а. В. И. Белоусров пенсе вахарца пленумо КПСС обкома бюро члена декхарех мукъавалийтар. Г. Х. Эльмурзаев кхыча балха тIа хьожаварцеи ше декхарцеи КПСС обкома бюро члена кандидата декхарех мукъавалийтар.

Пленума балха юкъе дакъа лоаццар КПСС ЦК организационно-партийни Отдела инструктор Г. В. Свешв.

Пленумах йола материалаш кепатохаргья газета тIа.

14-гIа декада

ЛаьрхIар кхоачашду

«Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахоша «КПСС XXVII съезда — хьинаречa къахьегама 27 декада!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоржаьй. Бизза пейде нйбу шоай таронаш кхоачаьнеш. Ер шу доладелча дена паччахьалкхенна планаг сонгIа 2760 тоии сонгIа «Iаьржа дошув» даьккхад цар, заданел сонгIа мальхала сьеккхей 180 эзар сом мах боле товарни продукци. КхойттлагIча декада итогех котъаьнерах а Азрнев Берсне къа нерте латтача цхьоалагIча цехан Мальцов Васили Васильевича кулгалдеча кхоалагIча цехан коллективаш.

Деша дай бац

ЦхьайттлагIча пятилетка тIехьарча шера план хана хьалха кхоачашьяра доккхий декхараш тIаьйцадар Карабулакски нерудни тIешлон материалаш арахецача завода болхлоша.

Шиъ ели бутт сонгIа хе мара йисаьц шу чакхдала, мишта кхоачашдеш дe-те цар шоаш тIаьйца декхараш? ДIабезача нйс бетте итогашка хьежача йийца ела йиш я уж шоай деша дай бац, аьнна. Къахьегама овсарле планагIа йоагIачул яях процент лоазагIа я. Аретецача продукцега дIабода мах лоабара тIаьйца декхараш а кхоачашдеш. Нйс бетте заданел 700 тоии кIезигагIа арахийцай материалаш.

КЪОАБАЛДУ, ХЬАЛЛОАЦ

Берригача советски наха санна, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша дег тIара хьал а лоац, къоабал а ю Коммунистически парте а Советски паччахьалкхено а чакхйоаха машар беза политика. Из тIаерзаь я кхохкам кIаьдбара, ядерни тIемага дуне хIалак ца дайтара. Дерригача адамленна дагалатта из сийлен декхар кхоачашдара укх тIеххьарча хана дукха хIана даьд вай Даьхено. Цунна тIаервальяр КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста М. С. Горбачева Франце ль визит, Франце Президента Ф. Миттеранаца цо ль переговораш.

Советски наха хов: вай мехка экономика чIоагIагIа хилар массе а моттигашка порядок а организованность а хиларах, дисциплина а тIадиллача гIулакха хьалхара бехктохки а лаьхa хиларах тийша доаг. ХIаьта парте а правительства а деррига ду советски наьха хьал-таро тоаяра, цар хьашташ дизза гIа Iалашдара. Цуьна тIаерзаь я укх денош тIаьйца «1986—2000 шерашка халкъа эша товараш хьаду производствой гIулакхаш ду сферен дегIайоалаяра комплекси программа».

МАШАРЕ ЯХИЙТА ТIЕХЬЕ

Къахьегача сага эррига бокъонаш еннача паччахьалкхей гражданка со хиларах доккхал а деш, телевизорга хьийжар, ладийгIар, газеташ тIара дийшар аз КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена М. С. Горбачева Франце ваха волаш вIашагIкхетарашка даьлтан тIа чIоагIа машар хилар лоаш даь кIоарга чулоацам болаши хеьдда долча къамаьлашка.

Цар къаьгга хьахьокх вай парте, правительства политика машар, наха юкъе бартцхьоагIо хулта лоаш йолга. Вайна безац тIом. ХIаьта тхона, ноаношта, дание а дезац бераш тIема гIулакха хьалкхеделга. Саг кхеза, машаре, дуне дезаш хилара хьаккелла ва, цудухьа хIара хана дег тIара бала дIабоаккхаш, кхоанарча хоанеых бIуболлийташ да вай парте кулгалхочо даь къамаьл, цудухьа дег тIара хьаллоац из аз а. Ялх воI кхеваьа аз. Царех пхиъ советски эскаре дизза гIулакх кхоачаш а даь цIавена, ялхлагIа вар хIанз ший конституционни декхар кхоачашде ваха кийчлуш ва. Сона дага латтар баькъдеш да Франце визитагIа вахача хана новкъоста М. С. Горбачева даь къамаьл, цудухьа аз дизза къоабал а ду из.

З. ТОЧИЕВА, цIен-нана.

✦

ТIЕМА ДОХК ЭШАЦ

Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараша чIоагIа дегаш айдена бола, хьинарс къахьегарда тIаьйцар КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста М. С. Горбачева Франце яь визит а цига по дIайолаль машара инициатива а.

Машар бахьан долаш вай хьамсарча парте лоаттабеча къовсама жоп а луш, Даьхен низ чIоагIбара шоай хьинари низи ца кходеш къахьегаш ба лаьттан чекаш техкараш. Нйс бетта 23704 метр бурув а тохаш, дикка тIеххоачашьяьй цар итт бетта план. ХIаналехьа итт бетта заданел сонгIа техаш цаIа аха эзар метр гергга бурув.

Кхом баран хьурмат даран тIехьа лоаттабеча къовсаме а дика кя йолаш къахьегаш ба УБР лаьттан чекаш техкараш. Цар укх шера кхоль 396 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 940 тонн Iаьржа металл. Къахьегама овсарле лакхъяра нйс бетта план 13,2 процент тIеххоачашьяьй.

Советски нах машаре, кхаз долаш бахийтара хьамсарча партен правительстван кха йоакхонна жоп а луш, хIаналехьа пхе шера задани кхоачашьярах рапорт деннад УБР 14 бурув деттача бригадах бархIне. Царех я буровой начальникаш Шуликин Иван, Слесарев Виктор, Швецов Владимир, Куприянов Анатолий, къыбараш керте латта бригадаш.

А. ТИЩЕНКО, къахьегама ветеран.

ЛОАРХIАМЕ ДОКУМЕНТ

Даим советски наьха йоакхо еш хьайоагIа Коммунистически партин вай паччахьалкхен. ХIаьта укх тIехьарча хана довзаргдоацаш хувцаденнад вахар, тоаденнад наьха хьал-таро.

Геттара чIоагIа хоза хеташ тIаьйцар советски наха укх денош газеташ тIа кепатеха, араьнна «1986—2000 шерашка халкъа эша товараш хьаду производствой гIулакхаш ду сферен дегIайоалаяра комплекси программа». Из программа массе а моттигашка ешаш а юкъараш а я хIанз.

ХIара денна лакхлуш боагIа советски наьха культурни вахара боарам. Цудухьа геттара доқ ураоттадеш аз поргрaмма тIа аьннар: «ЛоархIам боллаш моттиг къоастаю культурни гIулакхашта лаьрхIача объекташта оборудовани городской районни культурно-спортивни комплексаш хьакхоллара...»

Школа берригача хьехархой цIерагIа ала йиш я са из лоархIаме документ оаха дег тIара къоабалдеш тIа а ац, хьал а лоац.

Л. ЭКАЖЕВА, Назрановски района № 1 йолча Экажевски юкъерча школа хьехархо.

✦

НАЬХА ЙОАКХО ЕШ

Халкъа хьал-торо дIахо хаккхьярен культурно-бытовой хьашташ дизза кхоачашдарен бокъонца дIабахьа беза никъ а хинна дIаэттай «1986 — 2000 шерашка хьалкъа эша товараш хьаду производствой гIулакхаш ду сферен дегIайоалаяра комплекси программа». Масса нахьа боккха теркам тIабахийта деш из лоархIамера документ къахьегама коллективашка, организацешка, предприятешка.

Къаьстта тхона, район болхлошта, хьалхашка доккха декхараш оттаду цо. ДукхагIдола промышленни товараш тхога гIолла мара дIакхача йиш яц вахага. Тхох тийша да пайда боацаш уж ськладашка ца ахкийтар а хавнальа нахага дIаккачар а.

Аз кулгалдеча тика чу болх беш нхо саг ва. Тхоай низ дIакхоачар ду оаха перрига товараш гучахьа, наьха бIарг тIаоттаргболаш, хилийтара.

Хьалхарча ах шера план 103 процент кхоачашьяьй оаха.

ХIанз кхы а доккхагIдола декхараш латт тхона хьалхашка. Деррига хьинар оарцагIдаьккха къахьега деза уж кхоачашдара.

З. ДОБРИЕВ, Назрановски № 10 йолча тика заведующи.

Наурски района—50 шу

Наурски район вIашагIъеллай 1935 шера. Цун центр я Наур яхе станица. Нах цига баха хайшаб 1770 шера. Цу моттигашка хиннав Емельян Пугачев. Эрсий гIорбаьнначи поэташей йовзойхошей шоай кхоллаше дукха дийцад терькхоех. Советий Iаьдал даьннача хьалхарча шерашка укхаза хиннав Джон Рид.

Дукхача хана дена тийнтайнарча къаний пикалаш бех укхазарча станицашкен юртаншей. Паччахьа Iаьдало ший хур доре царна юкъе цIур болла гIерташ. Октябрьски революце бокъонна дола вошал къахкелад шоайла бIагIара хьежаш хиннача къамашта юкъе.

Из вошал болат но чIоагIа хилара тешал деш дар Сийлахь-боккха Даьй-мехка тIом латта шерай. Шийна могар дара новстагIчо Грознера мехкдаьтта промыслаш хьалаца гIерташ. Шоай ен на кходеш зетар советски нах фашистски бIехалах. ХьалхагIа соца а эир, тIаккха юха а лаьлдар цар къаза моастагIа. Эрсий, азербайджанаш, гуржий, ногIчий, казахаш, кхыдолча къамий вийлаш бар фашисташ Тийрбал сехьа ца бадийтарап. Наура юхе дакча тIемашка азербайджанцех И. Сулейманових К. Мамедовхи Советски Союза Турпалаш хилар.

Наурцаша вIашагIтехача ахчах хьаяь таньай колонна Берлине кхаьчар. Алпатово яхача юртара тIем тIа вахача В. Малиновских Советски Союза Турпал хилар. Москве Цlеча майдан тIа хиннача Котаден царате дакъа лоацам хилар наурцаш Г. М. Ржевский И. А. Гречкин.

ТIом чакхбаьнначa хана дена хьинаре къахьегаш хьабоагIа Наурски районе баха нах. ХIаьта цар мишта къахьег ховргда укх масалашка хьежача. ЦхьайттлагIча пятилетка шерашка районе болх беча 28 сага орденаши медалаши енай. ХIаьта вокхагIвола жа Iу Хамидов Эльмурза Социалистически Къахьегама Турпал ва. Къахьегама жаккаш а хинна дIаэттаб жа Iуй А. Исаев, Р. Мудагов, доаркаш Л. Устарханова, М. Кузьмина, Я. Солнышкина, Р. Курмахалоева, комсаш лелаераш К. Албакова, О. Веселкова, Я. Тенсуриваева, Г. Доля, механизаторaш В. Жихарев, А. Хадажев, дуккха а кхыбараш.

Доккхий социально-культурни хувцамаш хиннад районе. Керда школаш, берий бешанаш, библиотекаш, клубаш, культура цIенош, тIекаш хьагтьяьй укхаза. Наькъаш тоадаьд, наьха цIеноwка газ чуйнаьй. ХIара шера тоадуш, хозлуш йоагIа юрташ, станицаш.

* * *

Тахан оаха кепатох Наурски районера хоамаш.

«КЪАХЬЕГАМХОЙ ТОЛАМАШ»

«Советская Россия» яхача совхоза болхлоша октябрь бетта хьалхарча денош бокъонца бола къахьегама толам баьккхаб. Комсаш, ялат, чуэцача, дуга, шура йоаккхача, доакъар кийчдеча тIаьйца пятилетка планаш тIеххоачашьяьй.

Даьхена дIачуеннай 29022 эзар тонн комсаш, 215 процент кхоачашьяьй ялат вIаIдаларa план.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

«Притеречный» яхача совхоза жа лелаераш юкъе хьалхара моттиг дIахецац Хасиев Эсихе кулгалдеча коллективо. ХIара бIаь жийна тIехьа 131 Iаьхарг хьалхкхебаьб цо, планах хьалхе бе боагIараш 102 мара боацача.

Ший социалистически декхараш тIеххоачашдаьд Темиров Лаьчас кулгалдеча Iоахарашка хьожаш йолча бригадо. Цу шин бригада тхa дакхара план а кхоачашьяьй.

Дика кийчо яь я жа Iуша жа Iангара дахара. Йол, ча, силос, комбикормаш хьатIаэзай желашта. Iей жа лоаттадергдолча моттигашка де деза ремонтни болхаш хьалхахьа йистедаьхад.

ДЕГО КЪОАБАЛДЕШ

Школа йистеьккхачул тIехьагIа ера Хайдарова Раиса Ленина цIерагIча колхоза № 2 йолча шурий ферме. Цу хана дена доярка йодаш болх беш я из. ДIайолалуча хана атта дацар, хIара сарахьа кулгаш лазар. ХIаьта а дог ца эккхаш шиъ балха говзал лакхйора йоIо. Дукхача хана дена ферме болх беш хьабоагIача доярких опыт хьаьмар. ХIанз районе дикагIболча доярчашта юкъе я Хайдарова.

Цун группе 25 етт ба. ДIабахача нйс бетта 2300 килограмм шура лькхьяй цо хIара Iаттагара.

«XXVII съезда — хьинаречa къахьегама 27 декада» яхача девизагIа болх беш я Раиса.

КЪОНАЧАР КОНКУРС

Къоначa комсаш лелаерай конкурс чакхъяьнна «Наурский» яхача совхозе. Болхлоштех, студенташтех, дешархоштех юкъе къаьстта итогаш йир.

Болхлошта юкъе хьалхара кхо моттиг Умаев Махьмуда, Ансарова Курбина, Муртазалиева Хапсена кхаьчар. Ахматханов Лом-Iаьлас, Хакимов Адама, Арсамерзоев Iийсас толам баьккхар студенташта юкъе. Дика болх бир комсаш чуэцача Алпатовски школа дешархошa Сальникова Галинас, Магомедов Мовсара, Ичаева Кхокхас.

Конкурс йистеьннaчул тIехьагIа котбаьннарашта Сийлен грамоташи мах бола совгIаташи делар.

РЕФОРМА КХОАЧАШЪЕШ

Халкъа образоване отделой просвещене болхлой профсоюза райкомой района школашта юкъе йолча социалистически яхьа итогаш йиь. Хьалхара моттиг лькхар Чернокозовски юкъер- [illegible]

Къона тIехье коммунистически синкхетам болаш хьалхкхеярах, общественни вахаре дизза дакъа лацарах Сийлен улга тIа ваьккхаб 27 хьехархо. Царна ахчан премеш а хьожаьй. 26 хьехархочоа Сийлен грамоташ енай.

Кердача дешарe шера дика кийчо ярах, шоай болх реформо дIадеххача тайпара тоабарах шоллагIа моттиг Наурски юкъерча школана елар. БархIшерарча школашта юкъе дикa болх беш я Фрунзенски школа.

Наурски районе 539 хьехархо ва. Царна юкъе 52 «Халкъа просвещене отличник» яха цIи лелаеш ва, В. А. Перменовай В. Л. Бабетинай «СССР просвещене отличникаш» ба.

КХОАНА—ЮРТА БОАХАМА БОЛХЛОЙ ДИ

ПАЙДАНЕДАР ЮКЪЕКХУВЛАШ

Укх шера шоай профессиональни цӀей дика дезду республика юрта боахама къахьегамхоша. Хьайбайи лаьттанцарен продукцеш дукагӀа яьхай. кийч а яьй. Карарча пятилетке паччахьалкхенга пхьадоача боахамаша ехна коартолаш, баьцадаараш, сом, кхы тайпа продукци дукха а дукагӀа я.

1984 — 1985 шера хьайбаш Ӏанцара доахача, продукташ дукагӀа яхаран йоккаран леланьча Ерригсоюзни социалистически яхье нотбаьннараш а лаьрхӀа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамоташ еннай Назрановски района, Сунженски района XX партсъезда цӀерагӀча колхоза, Грозненски района «Атагинский», Надтеречни района «Гвардейский» совхозий хьайбаш лелад еращта.

Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза шурий комплексана, Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза № 2 йолча шурий фермана, Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза № 1 йолча шурий фермана, Шалински района «Джалка» совхоза, Нохай-Юртовски района Ленина цӀерагӀча колхоза хьайбай фермана СССР юрта боахама Министерствай СССР юрта боахама болхлой профсоюза ЦК-ай Сийлен дипломаш [redacted]

ХӀаьта 25 фермен цхьа бӀаь совгӀа хьалхалатта болхлой белгалваьннихав ахчан премеш маьхе совгӀатапа делла.

Цхьа эзар совгӀа хьалха латтача болхлоех пятилетка ударникаш хиннаб. Цар хенал кьалха кхоачашъяьй планаши тӀаккха социалистически декхараши. Юрта боахама къахьегамхоша шоай низ дӀакхоачар ду Кхачан программа толаме кхоачашъяре.

Ялат доллача хӀаман корта ба. Из дика хьувкъаяре чӀоагӀа къахьийгад колхозоша, совхозий болхлоша. ХӀаьта толамаш а даьхад. Ка бола ялат дика хьийкъад Ачхой-Мартановски района боахамашка, Сунженски района колхозашка. Грозненски Урус-Мартановски районий совхозашка, Шалински района «Джалка» совхозе.

Грозненски района «Атагинский» совхозо планал кхоазен ахазен дукагӀа дехнад ялат, хӀаьта цу района «Куларинский» совхозо — шоазен ахазен. Шалински района «Предгорный» совхоза кхаш леладераша хӀара гектара тӀара 33 центнер ка бола ялат даьккхад.

Республика цӀи хеза ма Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхозе хьажкӀаш кхееш вола звеньевой Кодзоев Бахьаудин. ДӀадахача шера хӀара гектара тӀара 106,3 центнер хьажкӀаш чуйицар цун звенос. Уж хьалкхеьаьр хиш дехкаш доацача кхай тӀа. Укх шера а низ дӀакхоачар даьд цун звенос хӀара гектара тӀара 110 центнер хьажкӀаш йоахаргъя аьнна денна дош кхоачашдара. Цу масало къаьгга хьахьокх интенсивни технологех хьалкхееш хилча дукха а дукагӀа хьажкӀаш чул йиш йолга.

Интенсивни технологи шерра юкъейоалаеш латт вейцига. 1986 шера цу хьисапе 55 эзар гектара тӀа хьалкхедергла ялат. Цу даькъе белгтала опыт Ӏсаьй Шалински района «Джалка» совхозерча Социалистически Къахьегама Турпала, Паччахьалкхен преме лауреата Саядов Баудие кулгалдеча механ отрядо. Укх шера цун механизатораша хӀара гектара тӀара 37 центнер кӀа даьккхад, план 21,5 центнер йолаш, планал совгӀа 9,8 центнер а долаш, хӀара гектара тӀара 20,8 центнер генараш чудехнад.

Боккха толам баьккхаб хӀара гектара тӀара 100 центнер хьажкӀаш чуийцача «Атагинский» совхозерча Социалистически Къахьегама Турпала Гайтамиров Ширвани Грозненски района Ленина цӀерагӀча колхоза Шахтамиров Наврудиннен кулгалдеча звеноша.

Шалински района кхаш леладераша тӀеиххоачашъяьй паччахьалкхенга генараш дохкара цхьайттаагӀча пятилетка план. Назрановски района боахамашка дика хьувкъаьай хьажкӀаш, шекара свеклаш, коартолаш. Шекара свеклаш хьалкхеечa боккха толам баьккхаб Гудермесски района совхозаша а.

Паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара пхис бесса планаш ханал хьалха кхоачашъяьй Назрановски Надтеречни районий боахамаша, кхычар.

Цар хьалаш тайп-тайпара дале а, пхьабакъда, цаӀ да юкъара — тӀаппиле гӀулакх творчески, бехктокхаме хеташ лададелга, кердадараштa, Ӏилмане карагӀдаьнначашта чӀоагӀа тӀаккхуваш хилар, еррига таронех пайда эцаш а массе хӀаман кхом беш а хилар.

Целиноградe хиннача партийно-боахама совещане белгалдаьннад хьайбай продуктивность лакхъяр боккха лоархӀаме долга. Цу гӀулакха эгара хьалха эшар—доакъар. Цудухьа республика дукхача боахамашка доакъар кийчдеча юкъейахьай прогрессивни технологи. ДукхагӀа дӀаюа доакъара свеклаш, рапс, люцерна. Тайп-тайпара доакъараш вӀашагӀъедеш кормоцехашка кийчдар чӀоагӀа пайдане гӀулакх да.

Дукха дика дешаш ала доагӀа «Братский» совхозе КПСС члена, агронома Ахтамиров Хизара кулгалдеча звеноцарча болхлоех. Лаьтта леладара культура лакх а еш, 50 гектарах хӀаране тӀара 1000 центнер доакъара свеклаш яьхай цар.

Юрта боахама къахьегамхошта эгара бехктокхамегӀа йола ха я хӀана хьаэттар. ХьажкӀаш, дуга, шекара свеклаш, коартолаш, тӀьамка, доакъара культураш чуэцаш боахк уж. Цунца цхьана тӀадоагӀача шера хьалкхеберга болча хьувкъама лард йоллаш а ба.

Къаьстта теркам тӀабохийт интенсивни технологех хьажкӀаши кӀен хьалкхедара. Цар дӀа ма деххара чакхъяке еза ерригa агроприемаш. Цо таро хулийтаргья ялат дика хьувкъаде.

Хьайбаш леладераша а эгара баготагӀа йола ха я гуйре. Фермаш хаппахьа кийчъярга, доакъар хьатӀадарга хьежжа хургья хьайоаккха продукци. Хьайбаш дика Ӏангара дехар, шурен дукхи доакхара планаш толаме кхоачашъяр — фермай болхлой сийлен декхар.

КПСС, XXVII съезда вахте а эттa тӀатеlца болх беш боахк юрта боахама къахьегамхой. Ӏилма-технически прогресс сихъ а еш, производства эффективность лакхъяра оарцагӀбаьннаб уж.

У. ЛЬЯНОВ,
Нохч-ГӀалгӀай АССР юрта боахама министра хьалхара заместитель.

ИШТТА Я ЦУН ОАМАЛ

Борді шу да Айдаева Зайнепа «Назрановский» совхозе Гіьнлеговий - Юртарча ферме доярка йолаш къахьега. Цун низ дӀахьачаб цхьайтталагӀча пятилетка план шин шерей баркӀ беттaн кхоачашъе. 1983 шера сентябрь бетта дика цхьайтталагӀча пятилетка чотагӀа къахьегар а Зайнап. Ше хьокийг хӀара Ӏаттагара шура йиъ эзар килограмм гаргга а кхы дукагӀа а шура йоаккх Айдаевас.

Из ца йоавраешта хетадала тарлу иззал дукха шура йоаккхаш йола доярка дагӀаца ноакгӀо низ болаш саг хила еза, аьнна. Зайнап юкъарча дегӀара я. Къаьнаьа дар а дукха тӀера яц из...

Балха аьнна дийнаьа дена шийна декхараш толаме кхоачадеш дӀайолаенна йоӀ эзалу совхоза специалисташта, ферма болхлоша.

1974 шера денз цу ферма хьаналa къахьегаш хьабоагӀа Зайнапа ден нанен. Анп скотник вар, хӀаьта Халимат — доярка. Ше балха яха еза ха хьатӀанхьачача цар къоабалбеннгь хьалваьц йоӀо. Халимат яр доахан детта а кхы гӀуллакхаш де а из Ӏомаьр.

1981—1983 шерашка ферма доаркашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг йоаккх Зайнапа. Къаьстта дика толам боаккх йоӀо цхьайтталагӀча пятилетка шоллагӀча шера. 4186 килограмм хул хӀара Ӏаттагара цо яьккха шура. Доаккхий толамаш доакхаш къахьег Айдаевас дӀахо йодача хана а. 1984 шера хӀара Ӏаттагара шура доахара план кхоачашъю 191 процент.

КПСС XXVII съезда дикача совгӀатаца накъахтара тӀатеӀа болх беш а къона доярка. ХӀанзло тӀеиххоачашъяьй карарча шера план.

Къахьегара тӀера дошаш шоай беран хьалхар чӀоагӀа дезаш бар Анпи Халимати. Цар дукха совгӀат а хулаш шоай юртара юкъера школа чакхъяьккха бӀьна ферме балха боагӀа АйдаевгӀар зӀамагӀбола мехкарий Тамара, Сацита, Лейла. Шоай йошийца лоабале гӀерташ къахьег цар а. ХӀаьта цхьа шу дӀа а даьлац шоай лоархам дикка тӀеиххоачам ца ба. Кхо эзар килограммага дӀакхар дукха хӀама ца эхеш хул кхоача дохкаш шоай группера хӀара Ӏаттагара яьккха шура.

— Хьона ткол эгара зӀамагӀа йола Лейла а укх шера сона тӀаьхьакхо уйла йолаш я, — йоах Зайнапа.

Цо хьар кӀал кхийла йолаш да. Укх шера пхис бетта хӀара Ӏаттагара шин эзар килограмм, гаргга яьккхай Лейлас.

— Цхьан метта латта уйла йолаш ткъо а дац, — оал тӀаьхьа бозама еланнича Тамара, Сацитагаьа дӀа а хьина.

ДӀалаьрхӀаче АйдаевгӀар дезалерча тӀех доярка цхьайтталагӀча пятилетка шерашка машенаьха цхьа кастал хилла шура яьккхай. Кха а дукхагӀа хургья цхьайтталагӀча пятилетке йоаккхар. ХӀана аьнча, тӀатӀа лакхлуш йоагӀа Зайнапа а цун йоӀарий а бокха опыт, дикагӀа кхоаб, хьоаду цар доахан.

— КарагӀдаьннача кхоачам а хинна Ӏе дега дац тхо, — йоах «Айдаева Зайнапа. — Оаша лераІ шера хӀара Ӏаттагара йоаккха шура 4—4,5 эзар килограммага дӀакхоачае.

С. АУШЕВ.

Ф. АУШЕВА сурт.

Наьсархой болам хьаллаьцаб

Хьайбаш дика Ӏанграра дахара Назрановски района къахьегамхоша республика юрта боахама болхлошка даь кхайкарел къоабалдеш хьаллаьцад Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза ферма коллективо. Цо дош деннад продукташ алсам а йоахаш хьайбаш толаме Ӏангара даха.

Атта декхар дац тӀаийцар. ХӀана аьлча, укх шера баркӀ бетта йоагох 25 тоин шура тӀаийсай паччахьалкхена дӀа па луш. Из ишта дале а цу кхоачаюбоацарца машар хила дагӀабац хьайбаш леладераш. Деррига ишаш тӀадероадьд цар гӀулакх тоадара. Сентябрь бетта хӀара дийнахьа 30 процентага дӀакхоачаш шура дукагӀа яьккхай дӀадахача шерaца нийсъенча.

Колхоза шурий фермай болх эргабала болабелар боахама доалде керда кулгалхой эттачул тӀехьагӀа. Эгара хьалха цар порядок оттайир рационагӀа доагӀаш дола концентрированни доакъар, цхьа килограмм хилал тӀера а ца доалийташ, хьайбашта дӀакхачийтара. Тарвал тӀа эзачул тӀехьагӀа бригадираша хьайидора из, кулгаш а яздеш. Лоацца аьлча, де мел дезар дир кулга цӀена боацарех концентраташ дораяре а дерттӀа доахан кхабара а.

425 етт ба ферме беттаьш. Цахаддаш моша доакъар лоеттаду механизатораша. Цул совгӀа хӀара бежана дийнахьа 20 килограмм доакъара свеклаш а тел. Цудухьа дӀа тӀехьа хьайоаккха шура дукагӀа а хул. Укх кеношка ферме гӀоала хӀара кхоабеча Ӏаттагара 8 килограмм шура яьккха Ӏац. Дукха ха яр иззал на яа йоаккха.

— Хьайбай боахам дика товбара цӀаӀа аха шу ха эшаргья тхона, — йоах колхоза председатела Амхадов Сапара. — Хьалкхедеш латт пинараш. Царех дукха шура луш дола доахан хургдолаш да. ТӀаккха аьттув боал кӀезига шура а луш эсала дараш кхьера дӀа а доахаш, дика доахан Ӏулашне хилийта. Хала дале а паччахьалкхенга шура йохкаре карарча шера план толаме кхоачашъергья колхозо. Диза долаш хьайбаш Ӏангара дахара а цу юкъа шурен дукхи доакхара а района боахамашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхалаттараш та юкъе колхоза ферма коллектив хургхиларах тешаш ва со. Из толам бахкара тӀера дийнахьа паччахьалкхенга йохка шура 3,1 — 3,2 тоннага дӀакхоачаш [illegible].

Председатела яхар кийса долга кхетаду колхоза толамагӀбоача доярий балха хьоагаша хьежача. Ишта, Исаева Хадиата дийнахьа хӀара ше хьожача Ӏаттагара 12 килограмм шура йоаккх. Дукха кӀезигагӀа яц Джабраилова Зинас, Абдулазиева Тумишас, Эльмурзаева Умат-Кульсума йоаккхар а.

Дукха лаьрхӀа дола хьайбаш кхоабача къаьстта белгалваьннав скотник Эдиев Саламу. Юкъера лаьрхӀача хӀара бежана дийнахьа-бус 650 грамм дозал тӀакхет, планагӀа хила доагӀар 330 грамм долаш. Шоай декхараш толаме кхоачашъу кхыча скотникаша а: Юнусов Жунайда, Катаев Ӏаьлас, Сулейманов Дибас.

Цар санна хьинар айдена къахьегаш ба ферма коллектива дукхагӀбола болхлой. ЧӀоагӀъенна къахьегама дисциплина. ХӀама хьажара тӀера боацараш мотт [illegible].

Эргалаккхай ферма. ХӀана бӀаргагуш яц цига хинна бӀеха хиш латта уппалаш, деха кораш еха лаӀараш а йолаш оагӀора дьнна лаьтта кхийш. Кхера теха латт цӀена наӀараш кораш оттаь корпусаш, цхьалхо йолаш да гобаьккха карт яь дола йоа. Цу дерригача хувцамаша къаьгга хьахьокх цӀеналатта укхаза Ӏина кийчо ль хилар. Хьайбаш толаме Ӏангара дахара мел эша гӀулакхаш чакхдаьккхад колхоза правлене.

Хьалха болх беш цар доахан дакхаш йола отделени. Цунна а хӀана реконструкци еш латт. Цу гӀулакхо а доакха новкъостал дергда Ӏаьсий тӀера ца дуаллийтаре.

Укх шера хьинаре къахьег доакъар кийчдеча колхозоша а. Ферма йоа дӀоттадаьд массехи люцерна аьла аргӀа, 8 эзар совгӀ тоин силос чуеллай кӀоагашка. 3 — 3,5 эзар тоин кхы тӀа из кийчъе лерхӀаш а ба. Дика хьийкъай хьайбашта лаьрхӀа йола свеклаш а. ДӀахо деш да доакъар Ӏалашдара балхаш.

Колхоза хьайбаш леладераша дош деннад Ӏан замалахьа хӀара кхоабача Ӏаттагара 1740 килограмм шура яккха. Из толаме кхоачашдара таронаш йолаш ба колхозой.

Х. ДАЧАЕВ.

Дика хувцамаш

— 1982 шера 680 эзар сома зе дир Куйбышева цӀерагӀча совхозо, — яхаш дувц 1983 шера январе боахам хьанйцача совхоза директора Айдамиров Мусас. — ТӀаккха оаха кхетадир, нагахьа санна сихен дизан гӀулакхаш чахх ца доахе, боахам кхы дӀахо бохалургбоацилга.

Цу хана денз кхо шу гаргга дӀадахад. Бовзаргбоацача баьннаб боахам. 1983 шера а хӀара гектара тӀара 26 центнер ялат гулдир, шоллагӀча шера — 6 центнер дукагӀа. Укх шера а 30 центнер гулдаьд. Шин шера 12,5 эзар тонн шекара свеклаш чуепай хӀаьта укх шера 15 эзар тоннал кӀезигагӀа йоацаш йохка лерхӀ уж. ЛаьрхӀача бригада вӀаштӀехьдаьннад доакъар дика а мел эш а Ӏалашде.

Хьайбаш леладераша учет лертӀаьккхай, арахьара ийца племенной бутӀаш а йолдаь, шоай Ӏул хьалкхеде лаьрхӀад, арахьара цхьаккха шинаp ийца тӀе ца а доалдеш.

ЧӀоагӀлуш йоагӀа къахьегамен производственни дисциплина. Соахка дера коллективни водряд юкъейоалаяьй ерригача подразделенеша. Алсамъювл кхашкарей хьайбай продукци.

— Нагахьа санна 1983 шера 2300 Ӏаттах хӀаранегара оаха юкъера лаьрхӀача 1400 килограмм шура яьккхийле, укх шера 9 бетта 250 килограмм дукагӀа яьккхай из, — раьза волаш дувц М. Айдамирова. — ХӀаьта шу чакхдоалаца хӀара кхоабача Ӏаттагара йоаккха шура 2200 килограммал тӀехъяргдаларех дог тийша ва тхо. КӀезига-м из а я, бакъдар аьлча. Цу гӀулакха лард йоллаш да тхо хӀана (тоьал чӀоагӀа) хьатӀадоагӀача шера 2,5 эзар килограммал кӀезигагӀа йоацаш хӀара Ӏаттагара шура [illegible] хилийтар дукха.

Ферме хӀанале а вӀаштӀехьдаьннад дика культурно-бытовой хьалаш: болх беш я дуча моттигаш, салоӀа цӀа, столови, ЦӀа уголок. ДӀа-юха мел хьежача — цӀена, сапаргӀата, вӀайха. Цудухьа хӀанз хувцалаш балха тӀера кадраш — шоай балха моттигах доккхаз а деш Ӏадди боахк пах.

Совхозе болх беш я лаьрхӀа вӀашагӀъелла гӀишлошъю бригада, укх 2 шера 18 объект хьалтьяьй цо. Шийчизаца. Цудухьа хӀанз хьайбашта 3 помещени йолаш я совхоз — хӀараьр 200 бежена лаьрхӀа, 4 шкоале я доахан кортамукъа делийта арахецаш бахкарташ а йолаш, 3 цӀа, школа вӀаштӀаръяь общежити, тика, столови, амбулатори, дешар-курсовой комбинат (технически геттара дика кийчъяь а йолаш). Хьалдаь доалаш латт шин квартира йола чуӀе цӀеноша, кхыйола объекташ. Укхаза белгалдоаккхаргда вай, проектно-сметни документаце тӀа лаьрхӀачул дукха я дерегӀа уж гӀирсаш хьалдеш хилар. Масала, коровника реконструкци ярга планагӀа лаьрхӀача 200 эзар сома меттел 47 эзар сом яра дахадац.

Цхьаькха яхьа хӀама а да лоархӀаме — «дӀаьлача сома» тӀехьабаьнна совхозера дӀаахац нах. Шабашкана ухалга дита а дита, хӀанз деррига низаш хьинари шоай боахама, юрта, дезалий хӀама тоадара дӀатеза цар. Совхоза берригача къахьегамхой алипеш хӀана дикка лакхденнад.

И. ХАЛУХАЕВ.

Миштa кхоачашду декхараш?

ХЬИНАРДАРИЙ БРИГАДА

Старогрозненски УБР дика йовзаш я Черемухин Николай керте латта комсомольско-кагирхой коллектив. Дукха шераш да цо дакхха гӀалат доацаш болх бу. Цунга хьежа да толамаш а. Масала, бурув тохара цхьайтталагӀча пятилетка шиъ соахка кхоачашъяьй цо, задание совгӀа цхьа эзари ах эзаря метт гаргга бурув а тохаш. Цу юкъа бригадо кхояьй 150 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 362 эзар сом.

Из деррига до вӀаштӀехьдаьннад буровой начальника Н. Черемухина коллектив кхотае харах, бригадия йоадрид юкъейоалаирах. ПхийтталагӀа шу да Черемухина бурув деттача болх бу. Цу юкъа цо Ӏоальй йоккха опыт, Начальникалла хьожавалехьа из хинна бурувдеттачун гӀонча, бурувдеттар, мастер. Долче, цунна ца йовзаш цхьаккха операци яц.

ТолашагӀйолча бригаде хьалхалаттача опыта школа хьайийла дукха ха я, цига шоай говзала къайлеваш Ӏомаеш ба къона болхлой. Царна ца ховр дӀахьалха доакхаш а новкъостал деш а ба дукхача шерашка болх баьнах. Бакъда, къоначарна эгара дукхагӀа накъайоал буровой чакийоалла практически занятеш. Ӏомалуш бараша говзагӀа болча шоай новкъосташта меттел дӀа а этте буровой болх бу. тӀахьожаш начальник а волаш.

Производства эффективность лакхъяра, наьха къахьегама хьалаш тоадара тӀо деш дола кердадар, кхыча коллективашта карагӀдаьнар ший балха юкъедаьха гӀерт бригада. Масала, бурильни колонни лохерча моттига кердача бесса кампоновка ярах пхис эзар сом гаргга пайда баьлар.

Бригада нагирхоех латтадаь, царца кхетама болх бара къаьстта чӀоагӀа йоакко ю буровой начальника Н. Черемухина, профорга А. Суржина, комсорга С. Гайдышева. Шоашта тӀадиллача гӀулакха хьалхара бехктокхам болаш, дисциплина чӀоагӀа йолаш, маларца хьоашал хургдацаш, хӀаман хьуриат деш хургболаш уж Ӏомабе гӀерт. Бакъда, хьехараш дарах, уж мел хьаьнъаде дале а, боагӀаш бола пайда хургбац хьехамчаша массе хӀаман тӀехь шоашиара масал ца гойте. Из дика кхетаду начальнико. Лакха говзал йола специалист Н. Черемухин ше хул эгара халагӀча, эгара чоалханча балхашта кулгалдеш.

Цу бригадера беррига кагирхой хӀанз бац, аьнна, «Коммунистически къахьегама ударникаш» ба. Цу тайпара хӀама коллагӀча коллективе нийслуш дац. ХӀанз бурувдеттараша шоай деррига низаш оарцагӀдаьхад парте XXVII съезда кхы а доккхагӀа толамаш даьха накъалара.

Х. КАНТЫШЕВ.

СИХА А ДИКА А

Балха тӀа керттердар из лерхӀаш я мастера Матиев Яхьяьс кулгалду «Октябрьнефть» НГДУ скважинашта лаьттан кӀал ремонт ю бригада. Управлени объединени лаьрхӀа ца Ӏеш, ерригача отрасле а толашагӀчарех лоархӀаш я из.

Керттерча балхашта механизаци яра, наьха къахьегам аттача баккхара дахи йоакхо ю мастера. Масала, лаьрххӀача автоматаца турбени штангаши дӀатӀа а ерзаю, хьа а йовх. Шерра пайда эц трубни а штангови а элеваторех, кхыйолча инструментех. Кердадараш мейрра юкъенхуларах а ремонтникий болх дикагӀча тайпара вӀаштӀехьбаккха харех а Матиев керте латтача коллективо доккхий толамаш доах цхьайтталагӀча пятилетка тӀеххьарча шера. Скважина ремонт ца еш боах бу ха 167 ден-бийсанга дӀакхоачаьй. Планал дукха а дукагӀа я из. ХӀаьта царех цаӀ тоевча дӀалодар 415 сом кӀезигдаьд. Балха ханах пайда эцнига 94,5 процент дӀакхоачадарах а скважина тоеш йоаккха ха лоацъярах а эзараш сомаш кходаьд. Нагахьа санна ремонтникий цхьан вахтана планагӀа тӀачӀоагӀъе езар 21 скважина яле, цо хӀанз «дарба ду» 24-[illegible]

Миштa карагӀдоал Матиева Яхьяьй коллективана иштта дика болх бе? Цкъа-дале, мастер ше ва йоккха опыт йолаш. Ер пхийтталагӀа шу да цо мехкдаьтта промышленносте болх бу. № 4 йола Грозненски профессионально-технически училище чакхъяьккхачул тӀехьагӀа из хиннав бурувдеттачун гӀонча, бурувдеттар волаш.

1978 шера мехкдаьтта техникум чакхъяьккхачул тӀахьагӀа бурув деттача бригада мастер хиннав. Долче, хӀанзара гӀулакх хьаоцалехьа мехкдаьттахочун йоккха школа чакхъяьккхай. ШоллагӀ-дале, цунна хои нах шийна тӀехьа баха, цар барт товбе, хӀаранеца малагӀа мотт буаца беза а цунна малагӀа болх дикагӀа бужургба а.

Юххера а, цхьабараш санна, Матиев къехкаш вац кердача техникех а технологех а. ТӀехьагӀа фу хургда-хьогӀ, яхаш юха а ца уезалуш, юкъеккхуь цо бола товбара наькъа мел даргдар. ХӀаьта цох ший беркат а доал. Цунца цхьана дикка терко ю коллектива чурча таронех ма хулла пайда эцара, къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра, электроэнерги, доагор, инструмент кхояра, говзагӀа болча ремонтникий опыт къоначарна дӀайовзийтара.

«КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада» яхача девизагӀа болх беш я хӀанз Матиев Яхьяьй бригада.

М. МУСИЕВ.

ДУКХА БЕРАШ ДОЛЧА НОАНОШТА «ТУРПАЛ-НАНА» ЯХА ЦӀИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

«Турпал-Нана» яха орден а цун «Турпал-Нана» яха цӀи лойла итт а кхы дукхагӀа а бераш Ӏо а даь кхедаьча ноанoшта:

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ГӀОЛЛА:

Абдулкадырова Ровзена — цӀеннаьне, Ачхой-Мартановски район.

Алхузурова Еккуйна — «Путь к коммунизму» яхача колхоза колхозахочо, Нохай-Юртовски район.

Багадурова Гулистана — Орджоникидзе цӀерагӀча колхоза колхозахочо, Нохай-Юртовски район.

Даева Калимат МагомедОвайна — болхлочо, Ачхой-Мартановски район.

Закаева Дагмана — «Заря» совхоза болхлочо, Шаьла район.

Лорсаева Сацитана — «Джалка» совхоза болхлочо, Шаьла район.

Оздоева Османа Фаьжра — цӀеннаьне, Малгобекски район.

Рамзаева Асиена — «Терский» совхоза болхлочо, Наурски район.

Чилиева Ӏаддалвохьана Лодена — цӀеннаьне, Малгобекски район.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. ГРОМЫКО.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1985 ш. 2 октябрь.

ЦХЬА ДЕЗАЛ САННА

Дукха ха я Нохч-ГӀалгӀай медучилищанеи «Родина» совхозаи юкъе доттагӀал тоссадения. Хургболча медицински болхлошка хьожаш, цар йоакхо еш я совхоз а. Каьхата тӀа а доацаш, гӀулакхаш чӀоагӀдеьд цар шоашта юкъера доттагӀал. Совхозо новкъостал ду училищана эша оборудоваани, мебель, кхыдар эца. ХӀаьта студенташ а бисац декхарийла. Хьалхара итт шу хинна Ӏац цар хьувкъам чуэца боахама новкъостал ду.

Кхо бутт баьккхаб укх шера а «Медик-85» отрядашa «Родиное». Хьалхара отрядаш укхаза кхаьчай июль бетта. Дукха балхаш даьд цар: бӀаьш тоинаш баьцадараш, сом чуийцаб. 350 студент чувоагӀаш хиннача «Медик-85» стройотрядо шин бетта 100 эзар сом совгӀа ахча даьккхад. Хайра хӀама тӀера ца доалаш, из деррига а студенташта дӀадийкъад. Денна нормаш 110—120 процент кхоачашъеш хиннача студенташка дикка алапи кхаьчад, юкъера лаьрхӀача хӀаранега 200—250 сом.

Хьалхарча сменагӀа болх беш хиннача студенташа кхаь дийнахьа хьинаре болх а баь, даьккха 2500 сом дӀадахийтад Деррегача дунен фестивала фонде. Машара фонде, тӀехьадкха мехкаш дегӀадоаладаре.

— Со цецйоаккхаш дика, къахьийгар цу денношка студенташа, — яхаш кагирхоашa баьча балха чӀоагӀа раьза я лагера начальник, медучилища парторганизаце секретарь И. Я. Ерошенко.

«Медик-85» шоллагӀйола смена болх бе йолаенна сентябрь бутт болалуш. Укх шера дешa эттараш ба укх смене бараш.

— Кердa вӀацагӀкхийтта вах боландаь миштa болх бергба - хьогӀ цар аьнна хеташ дар тхо. — йоах лагера начальника заместителa Г. А. Чепрунова. — ГӀулакх шек вала везаш хинна дацар, — раьза ва из. Бераш барт тайна, хьинаре къахьейтад.

Кагирхошта юкъе хьалха латташ хьаенай В. И. Закутновас, Г. А. Парадас, Е. А. Степанова булгалду бригадаш. Цхьаккха а студент ийсанзар норма 105—110 процент кхоачаш ца еш. Цхьа болчар шишша норма кхоачашъяьй. Царех я З. Айдамирова, ТӀ. Гайрбекова, М. Ахмадова, Л. Эсламханова З. Джабраилова.

— Къаьстта белгала яккха саа Ахмадова Маликат, — аьаар группа кулгаллочо В. И. Закутновас. — Дошо да цун ший кулг.

Дийнахьа кхо норма кхоачашъеш боах баьб цо. Цунгара масал а эцаш вожаш а хиннаб хьинаре къахьегаш.

Барт тайна коллектив хьахиннай тха, яхаш раьза ба хьехархой, дика дар ца оале, цох ала во хӀана дац тха, йоах фусамдаьша а.

Студенташ тӀаэца дика кийчбенна, царга хьежаш хиннаб фусамдай а. Дийнахьа кхозза даа хӀама, бувша цӀена моттиг Ӏалашъяьй, балха дӀабига, чубоалабе машинаш хиннай.

...Чакхдаьннад балха ди. Хьакоз музыка ашараш, дӀадолалу ловзар, Спортивни площадка а яц яьсса. Укхаза а дӀаболабеннаб къовсам.

Парте XXVII съезда сийна «шера ба са хьамсара мохк» яха девиз а йолаш, болх беш я агитбригада. Шийконцерташ цо студенташ болх беш боахнача кхай тӀа, юртарча клубе хьокх.

Чакхъяьннай къахьегама семестр, кастта дӀадолалургда дешар.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

СУРТА ТӀА: хьалхара моттиг яьккха В. Закрутинова отряд.

И. ПЛИЕВА сурт.

Хьалхалаттарий опыт—массанена

ИНТЕНСИВНИ ТЕХНОЛОГЕНА—ШЕРРА НИКЪ

ХьатIайоагIача пятилетка шерашка интенсивни технологен ларда тIа ялата культураш хьалкхайра дукхагIа терко е эзига белгалдаьккхар укх шера 7 сентябре Целинограде хиннача партийно-боахама актива совещане КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Интенсивни технологех ка бола ялат кхедара опыт Iовцаш семинар хилар укх деношка Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхозе. Цига дакъа лоацаш хилар КПСС Шелковской райкома, республика юрта боахама министерства, ГОМС-а викалаш. Хьалха нийсдолийташ хиннача гIалатех, ук дIадахара укх шера де перхIачох дийцар боахама кулгалхоша, специалисташа, кхечи лепадераша.

Тахан газет дешарашта оаха дIайовзийт интенсивни технологех ялат хьалкхедара «Красный пахарь» яхача колхоза специалисташа Iоаль опыт.

Редакцена бекъахьа хет Назрановски, Сунженски, Малгобекски районий совхозийи колхозийи специалисташа Iома а яь цох ма могга пайда ийцача. Цо доккха новкъостал дергда ялат дукхагIа даккхара.

БАХЬАНАШ А ЦА ЛЕХАШ

Интенсивни технологех ялата зьувкъама программировани е тхо гIийргадац але йиш яц. Соахка 50 гектара тIа кIа дIадийра оаха цу хьисапе. Лаьтта яха доладалалехьа хIаре гектара тIа пхиппа центнер минеральни удобренаш тайсар. Цхьабакъда, чудуйташ зане ньне хий дилла карегIдаланзар. Трактор лелара кхай тIа эшэшача никъ а билланзар. ДIадийнача ялата хулача лазарашта, зене йолча садоалача хIамашта, овсара духьала лерттIа обработка а чIоагIа новкъарла йир цу гIулакхо.

Бахьанаш дукха дар. Гербицидаш, молхаш тоесаре оаха еннача заявкага хьежжа самолет яйтацар. Чу молхаш эзьча хий пурх беш йола штанговни опрыскивателаш лецар районерча «Сельхозтехникос» тхона ма эшша. Колхоза тоъал яцар уж. ХIаьта а хIаре гектара тIара 28 центнер ялат чудера е колхоза гIолла чуийцачул 8 центнер дукхагIа.

ТIадоагIача шера колхоза хIара гектара тIера чуэцаргдола ка бола ялат 28 центнерага, хIаьта интенсивни технологех дIадийнача 35 — 40 центнерага дIакхоачаде лаьркIад колхозкоша.

Плоскорезех, РВК-3,6 яхача агрегатех пайде а эцаш, ка бола ялаташ дIаде лаьтта кийчдера керда технологи юкъейоалаяро дикка лакхйир механизаторий къахьегама овсарла, балхий дикал. Йиъ плоскорезацем РВК-3,6 яхача кхаь агрегатацем дийнахьа юкъара лаьрхIача 50 — 60 гектар лаьтта кийчдора механизатораша укх гурахьа, хIаьта хьалха дезача дискоаш маккаш, тIера лаьтта нийсдера трактораш тIехьетехкача рельсах, рейках пайде эцача хана наьал йолча техникаца шозза кIезигагIа бора из болх.

Кердача технологех ялат дика хьувкъадеча боахамашка сатие, минеральни удобренеш довкъаш а деш, тувса лаьркIад оаха укх шера. Из кхоачашдаш а да. Лаьтта яха доладалалехьа хIара гектара тIа бIаь килограмм фосфорни азотни удобренаш тайсар. ХIаьта хIанз, ка бола ялат дIадувча хана, сеялкашца кхы а 20 килограмм кхоачийташ тувс уж. Кхай картограммашка хьежжа кхы тIа а пленагIа йоагIараш, ялата фийг биза болаяуча хана подкормка еш йоакаргьа.

Цхьабакъда, агропромышленни комплексе гIолларча тхоай партнераша; «Сельхозхимеяв», «Сельхозтехникоя» раьза дец тхо. ХIане аьлча, хIанз а кхоачамболлаш яц ткоге лаьтта кийчдера эша плоскорезеш, РВК-3,6 яха агрегаташ. Цул совгIа яц плоскореза запасной оатзалаш, РВК-на эша кольцати кетокаш яц. Царех цхьа агрегат ехача дIахо болк ба йиш йоацаш дусаргда тхо.

Во новкъостал ду тхона «Сельхозхимес» а. Гербицидаш тохаш йола РУМ яха цхьаккха агрегат яц тха, кIезига я овсарца, зене йолча садоахача хIамешца, лазарашца къовсам лоаттабара эша штанговни опрыскивателаш. Цу тайпара техника «Сельхозхимия» яхача объединенага шортта я. Бакъда, цунгара из эккха е геттара кало да, лаьлуш яр е сиха йох.

Кхешкара белхаш [illegible] доладелча колхоза механизаторша са тессача дениз боад къовлабаллаца къахьег, хIаьта «Сельхозхимера» лаьтта хььидера, кхыдола гIулакхаш дара бакнийтараш, цкъа-дала, белха, тIехьабиса хьа а боагIа, шозлагIа-дала, каная дукха хьалха дIа а болх. Цул совгIа, каст-каста хул шоай боахаме заправке ца эш хьа а бьаке, цар машинашта колхоза довгор чудотта дезаш. Доагорасмазочни материалашта объединене шоай фондаш а эшача моттига дIаяха доагор чудоттара лаьрхIа кийчъяь машинеш а йоллаше ду из.

Уж гIулакхаш дIахо йодеча хана «нийс ца даьийтара «Сельхозхимер» кулгалхоша йоакхо ергьа, аьнна хет. Ялат — масса хIамен корта. Из кхедеча тхона нийса дакъа лаца деза РАПО гIолларча тха партнераша а.

В. МОЛИТВИН,
колхоза керттера агроном.

ЛОАРХIАМЕ ГIУЛАКХ

Укх гурахьа 2700 гектара тIа тайп - тайпара ялат дIаде дезаш де тхо, царех 300 гектара тIа — интенсивни технологех. Дукхача шерашка Iоальча опыто хьахьокх, дукхагIйолча хана йокъал латтача тха воне вицача боарамах чудуйташ хий ца диллача дикача хьувкъамга сатувса дезаш доацилга. Цудухьа август бетта дIаболебь из болх тIатоIIа дIахо беш да тхо. ЦхьоалагIа октябрь хьатIакхоачаш ши эзар гектара чудуйташ хий диллар оаха. Шийтта саг ва из болх беш. Царех хIаравена дика довз ший кха.

Каст - каста нийслу канала чура хий дилла йиш йоацаш. Иштта моттиг хилча вассони станцех пайда эц. ХIамарчоа йиъ отталъй уж, кхы а ма эшша йолаш я колхозе.

Хий дуллача дика къахьегаш ба Аманов Кадыр. Дадаев Магомед. Сердюков Василий, насосни станце машинист Горбунов Степан. Мелиораце дукха болх баь ва царех хIараввар. Цудухьа балха цаI-ах норма кхоачаш ца еш уж дIадахийташ.

В. КОВКО,
керттера гидротехник.

ЛАЬТТАНА—ТЕРКО

Гурахьа ялат дIадувча аз къахьега хьалхара шу дац. Геттара самукъане хул дика тоадаьча кхай тIа из болх беча хана. ХIаьта лаьтта тIера нийсдаьаза, йоккхий галаш йолаш хилча геттара хала хул фу лерттIа дIаде, нормаш кхаткъа мара кховчашъюлац.

Кхыча тайпара да хIанэ, ялата культураш интенсивни технологех дIае йолаьчул тIехьагIа. Геттара дика кийчдаь хул кхаш. Цудухьа хIара дийнахьа 55—60 гектара тIа ялат дIаде карагIдоал тхона. Иштта овсаре къахьега вIаштIехьдоалийт, трактор дIалела моттиг а юташ ялат дIадувш хиларо.

К. КРАВЧЕНКО,
тракторист.

ХЬАДЕР—ТЕШАМЕ

Механизатор Аджигиреев Борис ялата культураш лелаеча тха отряде къахьега вена дукха ха яц. МТЗ-80 марках трактор елар цунна. Духхьашха тайп - тайпара балхаш дора. ХIаьта интенсивни технологех ялат дIадера лаьтта кийчде доладича кольчати натокашца йоккхий галаш йохаеш кхаш нийсде отташр.

ХIанз сеялкашта минеральни удобренеш хьатIакхухьаш ва из. Цунна дикадар фуд аьлча, шийна тIадилла молагIа гIулакх сих ца луш тешаме чакхдаккха гIерташ хилар. Кхы а цхьа хIама да, сага эша новкъостал ца деш дIагIоргвац из.

З. МУСАЕВА,
мехотряда учетчик.

Нах раьза ба

Шешакой яхача участке интенсивни технологех мукх дIабувш боахкача Беликов Сергейцеи Москаленко Алексейцеи вIашагIкхийтар тхо. Уж сеялщикаш ба. Сергей трактористаца Акуев Салавмуца ва, хIаьта Алексей — Абдурашидов Рамазанаца.

— Мишта шун гIулакхаш? — хаьттача:

— Геттара дика да! — жоп делар цар.

Да а дар из ишта. ЛерттIа кийчдаь дар кхаш, ший хана хьатIакхухьар фу, минеральни удобренеш. Делкъийга бIайха кхача бахь. Цу гIулакхаша овсаре болх бе безам хулийт.

СУРТАШ ТIА: (лакхахьа) — «Красный пахарь» колхозе интенсивни технологех ялат дIадера лаьтта кийчдеш йоахка агрегаташ; (юкъе) — тракторист В. Аджигиреев; лохехьа — ялат дIадувш латт.

Х. БИЦИЕВА суртащ.

ДИНЗА ДАРГДОАЦАР

Интенсивни технологе дIа ма деххара ялат дIадуаш хилча тIехьайийза вIашагIъелла кхо сеяле хила еза. Из правила толхайча хила деза харш кургдац. ТIаккха дIахо йодеча хана ялат хьалкхедара де дехьа балхаш лерттIа чакхдаха аьттув баргбац.

Кубански ставропольски аренашка лелаургъя цхьаь трактора тIехьайийза вIашагIъетта кхо сеялка. Мишта лелаергья уж вай эIамитеча кхешкаI? Цул совгIа, мелиораци яьча кхешка дукха харшаш сенгараш йоахи, дехьавувла деза тIийш а готтига да. ТIаккха фу да деза? ВIашагIа ъьха тIех лъха, сеялкаш юкъевIашагIйоаха долча дукха ха йоаж еаргъяр. Оаха кхы тайпа никъ лехаб цу гIулакха.

Бьацадоараш дIадувча къахьача сеялкех хьежьа довзув къоастадеш йоал маркераш ехкай кхаь а агрегата. Царех цхьанне тIера трактора хьалхашкарем тIехьашкара чарташ йолла фу къайладоаш йиъ сошник дIайоцакх.

ХIаьта хIаре сеялкага миштa бола байт. Хьалха дIайохийт ши маркер йоалле моллагIа, сеялла. Цунна тIехьа хул сошникаш хьа а яха, тракторни чарташа харшаш дутар. Эггара тIехьа йоагIа — кхоалагIъар. Сеялкаш шозза чакх а яха кийчбу уж юкъяра эшаш бола овса. ТIаккха маркеро дехьача такилгах кIа дIадуаш дIайоде къалхара яр. Цул тIехьагIа — сошникаш дIальхара кхоалагIъари. Юкъера хьакул зийсе деза нийс метр шорал доле харшаш.

Ялат дIадалехье лаьтта кийдеча цхьацце хуацемаш дешд оаха. Цхьа шу дIадахийтадац из болх бечa хана шозза, кхозза, цхьайолча хана диезза е дискаш, культиваци, мехлаш ца доакаш. ХIаьта а ма хетта обработка дика е вIаштIехьдалацар. Кхай тIа юсар галаш, харшаш. Цар ялат лерттIа дIадийтацар. Из бальан долаш чуэцача хана дукха ялат доаш моттигаш а нийслора.

Укх шера оаха кердача беса кийчду лаьтта. ХьалхагIа хий а дилле тIоадал Iовш. ТIаккха плоскорезашца оал. Цул тIехьагIа из цамцадоаккх, нийсду. ХьалхагIа кхай дIоалхале ю обработка, цул тIехьагIа агрегаташ пхорагIа узийт. ТIаккха геттара дика тоалу оахам. 10 — 12 сантиметр кIоарга хул цамцадаьккха лаьтта. Iовш тIоадал а дикагIа юхеюс.

Цу дерригне аьттув боалийт интенсивни технологе дIа ма деххара ялат дIаде, дегIадоагIача хана агроприемаш чакхъяха, бухсоацаш из дика хьувкъаде.

[illegible]
керттера инженер.

КЕРДАЧОА—ПАРТИЙНИ ЙОАКХО

Интенсивни технологех ялат кхедалга мел дика гIулакх да дувца эшаш а дац. Вай махка дукхача областашкеи краяшкеи балха шерра юкъайоалабьй из. ДIадахача шера цоа-пайде эца тIийртедар тхо а. Цхьабакъда, дIадоладь из дика гIулакх диаза чакхдакккханзар. Цудухьа тIехьара хьежиннар а оаца лийрхIачул кIезигагIа хилар.

СовгIа хиина кховчамбоацараш Iовь нийс ца далийтар духьа интенсивни технологех ялат кхедара хаддана партийни тIехьожам лоаттаба лаьркIад оаха. Кердача хьисапа из бола ялат дIадера оттадаь организационно - технологически карта колхоза правленеца цхьане аьча совещане дийца а дийца, чIоагIдир партхомо. Уж дерриге балхаш чакхдоахита тIадиллар керттерча агронома, коммуниста В. Молитвина, хIаьта лаьтта хььидарех, овсарца, лазарашца, зене йолча садоалача хIамашца къовсам лоаттабар е— агрономагрохимика В. Саблинайна, чудуйташ вегетационни хьисапе хий диллар, гидротехника В. Ковкона.

Теркал ца еш йитасар деррига балхаш чакхдаха дезаш йола звенош а. Плоскорезий новкъосталца лаьтте тоада дезача керте коммунист Талхиев Идрис оттавир, лаьтта цамфа а доаккхаш тIера дIанийсдеш йолча РВК — 3,6 якача агрегаташца кхаъ кийчде декхарийла аьчоа — коммунист Сарыбасов Солтамурад, хIаьта ялат дIадера вIашагIъеплачоа — къахьегама ветеран коммунист Воронин Николай Васильевич.

Эггара бехкпоккхамегIа йолча участкашка коммунисташ оттаберо дIадоладь дика гIулакх толаме чакхдаккха йиш хулийтаргья. Интенсивни технологех ялат дIадийнача кхашкара лаьрхIача тайпара хIара гектара тIера 35—40 центнер ялат чуэца карагIдаргхилараз шаьо из.

Н. ПЕСТУНОВ,
колхоза партнома секретарь.

ТАРОНЕХ БИЗЗА ПАЙДА ЭЦ

Керда техника — плоскорезаши РВК-а яха агрегаташи ера тха колхозе массеха шу дьяха. Царга хьожаш го боахар оаха. Цхьабакъда уж лелоо безам болаш саг вацар. Къьмана техникаца: дезача дискашца, рельсашца, линейкашца дукхагIа безам бар.

Рапси рожи дIадера лаьтте кийчдеш дар тхо цхьан дийнахьа. Хьалха деза дискаш а даьха, тIаккха лаьтта тIера дIанийсдера тIегIолла рельсаш, рейкаш текхкеш -болх бир. Пулакх хилацар, харцаш, йоккхий галаш юхеюсер. Из болх плоскрезаштем РВК-а агрегаташтем миштa буларгба хьежа лаьрхIар колхоза керттерча агронома Молитвинен керттерча инженера Фроловен. Чудуйташ хий дилла кийчдаьча цхьан участке араьхар уж. Хьалха 18—20 сантиметр кIоарга плоскорезашца цамцадьаккхар лаьтта. Цул тIехьагIа цкъа цар лерагIен тIехха пхорагIен РВК-а агрегаташ чакхьяьхар. Йохаянза йоккха гала а лаьтта тIехьекка къайладаккханца харш нийсдаланзар тхона даггара хьежачe! Истол санна нийса дар ига. Цул тIехьагIа езаллар махе керда техника.

ХIаьта цо болх мишта бу хьежа цу хена тха керттерча специалистина дагадена хийнадецаро меттаьа ца йоакхаш из кхы а мел литтаргьяр хоаш а дац.

Кхы а цхьа хIама да. Лаьтта оахаш дезача дискаш дукхе тешамегIа я плоскорезаш. Цар урсаш соммча, низ болча бIоегIех довзкаш да. Цудухьа бетона гала, аьнк нийсделча а каглец. ХIаьта уж тайпа хIамаш дукха йисай тха кхашка, ПМК-3 гидромелиоратораша хий дезача системана реконструкци яьчул тIехьагIа...

Н. ТАЛХАДА,
тракторист.

САГА ЭГГАРА ЛОАРХIАМЕГIЙОЛА БОКЪО

Би-би-си яхача ингалсски радиостанце дукха ха йоацаш ший цхьан передаче заявлени йир сага бокъоний проблематикаца гIулакх доаш яц балхаале аьнна. Из бакъдара цо доаладир Великобритане кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместителя Рифкина ер дешаш: «Бе болх ца хилари саг ший бокъонех вахкхари — ши-ший тайпара йола аленеш».

Укхаза вайна гуш да, буржуазни пропагандеи дипломатии, цхьанне яхар шолхагIчо баь а деш, малхбузехьарча мехкашка дукха миллиоваш бола нах бе болх боацаш хилар цхьаккха дича а дукхача наьха бокъонаш телхаяр лархIа йиш йолаш хIама дац яхаш дувцараш бакъде гIертара масал. Фуд хIаьта, из-м вIалла керда хIама а дац. Сага бокъоний хьакъехьарча буржуазни индивидуалистически концепцена анализ еш, Карл Маркса лэдаьд, цу керттера элимент я, паргIатни даькъера сага бокъо я из а яхаш частни доалахье лорадр. Цо дагадайтар буржуазе къоабалъер, бокъонца даьрхIача, алхха частни доалахье хилара йола бокъо мара ца хилар. Еррига къахьегамхой социально-экономически бокъонаш практически дIатIаэцаш а яц вцаргIйоацаш а яц. Балхале дIаякххар, цхьатаррарча къахьегамах цхьатарра мах тела оттадар, социальни Iалашонна еш йола расходаш совъяхар-м хурт ма дарий капиталистически предпринимателий доходаш кIезигъяр. ХIаьта капиталистически производства керттера маIан шерреча халкъий массий къахьегама эксплуатаци яра чотах пайда чуккахьар ма дий.

Капиталисташта долча гIоина оарцагIбуаг царна эша гIулакхаш деш бола юристаш, дипломаташ, пропагандисташ. Уж беррнгаш а гIерт социально-экономически бокъонех граждански бокъонашца нийсйича молагIча шоллагIча сортагIдолча хIамаш хьисапе дархIа, цар юридически статусах нах шех баха е царех сага бокъонаш вIалла лархIа я ца лархIа. Хоза да «Граждански бокъонаш ВIашагIкхийтта Штаташи дунеи Сообщество» яхача американски тохкам тIа деш доле дарж. Цу гIа, къоастадаь аьлча, йоах, хоадам болаш долча хIаманга кхачаре даькъера вIадехараш низ тIех болаш хул, царех бокъонаш лоархIаш хилча; хIаьта уж тIа ца эца, вар лоархIам лохбе е уж кхоачашдара цхьанкха хIама ца де е аттагIа да, уж бокъонаш я аькна ца хилча».

Социально - экономически бокъонех бокъонаш лархIа, цунца цхьана уж кхоачашъяра новкъостал де буржуазни паччахьалкхенаш, эггара хьалха США, раьза ца хилар къаьгга хьагойтар сага бокъоний даькъера эггара лоархIамегIа дола дунен халкъашта юкъера документаш оттадеш сага бокъонех йола массане юкъара декларацеи сага бокъонех йола дунен халкъашта юкъера пакташи уттаеш. Цхьабакъда, дунен сообщества тIаэцанзар хьалхале лелаеча капиталистически мехкий шоашкахьа увзаш йола позици, цудухьа Советски Союз а кхыча социалистически паччахьалкхений а инициативагIа декларацена юкъейихьар къахьегаре, салаIара, образоване, социальни Iалашон бокъонех йола положенеш. 1966 шера эггара йоккхагIа йолча капиталистически паччахьалкхенаша чIоагIа еш йола духьале лархIа а ца лоархIаш тIанийцар ООН Генеральни Ассамблея экономически, культурни, социальни бокъонех йола Дунен халкъашта юкъера пакт. Паччахьалкхенаша декхар тIанийцар уж бокъонаш лорияра а царна гаранти ялара а. Нагахьа санна хьалха уж алхха социалистически мехкий конституцеш тIа мара чIоагIъяь хиннаеце. Дунен халкъашта юкъера пакт тIаэцар бахьан долаш социальни экономически бокъонаш ерригача паччахьалкхенашка а халкъашка а кхьчар, хIаьта уж IалашIъяр паччахьалкхений дунен халкъашта юкъера декхар а хинна дIаоттад.

Дунен халкъашта юкъерча сообщества социально-экономически бокъонаш сага бокъоний эггара лоархIамегIа йола категори лаьрхIа тIанийца йоллаше, шоай сутарча дола деча классий хьаштаза хьал а лаьна, шоаш тIанийца дунен халкъашта юкъера декхараш лоархIа а ца лоархIаш, хIанз цу бокъоний лоархIам лохбе гIерташ я буржуазни паччахьалкхенаш.

Геттара хьокхаже да, Малхбузехьа шерра реклама еш йолча сага бокъонех йолча Европейски конвенце тIа вIалла хьоаль а яц сага бокъоний из категори. Бакъда, малхбузеневропейски мехкаш довланзар цунна тIатеха йола Европейски социальни харти тIаэцанза. Амма цу тIа а кхоачашъерг-хилара хуш гаранти а йоацаш духхьая цIераш мара йаьхаяц цу бокъоний. Из ала деза дунен шоллагIа тIом дIабаьнначул тIехьагIа цхьадолча малхбузехьарча мехкашка тIанийдаьча конституцеех а. Царех цхьадараштa, масала, шведскичоа, юкъейихьай кIийлен тIара социально-экономически бокъонаш. Цхьабакъда, кхыметтел цу мехкашка а мукIарло ду, цар конституцеш тIа уж бокъонаш кхоачашъергхиларах йола гарантеш йоацаш хилара.

Американски пропагандисташа гIад а бахе цитировать деш йолча США шоай мукъе хиларах йолча Деклараце тIа, дIаладаьд: «Оаха шеко йоацаш нийса лархI ер бакъдараш: беррига нах цхьатарра болаш кхелла хилар, хIаьта царна массанена а Кхеллачо цхьайола царех яха йиш йоацаш йола бокъонаш ехна хилар, царна юкъе да: вахар, паргIато, ираза кхача гIертар». Тамаш я цу цIенача деге тIара доагIаш долча Декларацe авторий дешаша бе болх боацаш бисача американций дегаш баппа хьесте. Бе болх а боацаш цахаддаш тIаухаш вахара эша средстваш е йоацаш волча сага цхьанкха практически маIан а чулоацам а болаш дац уж лозунгаш.

Из дерригa а цхьатарре доагIаш да Великобританена, Францена, ФРГ, Италена наха бе болх хилийтара гIулакх ВIашагIкхийттача Штаташкачул хIамма а дикагIа латташ доацача Европейски экономически сообщества членаш долча цхьадолча кхыча [illegible].

ВIалла цунна тара а доаца сурт да социалистически мехкашка. СССР социально-экономически бокъонаш, хIаьта, къоастадаь аьлча, къахьегара йола бокъо, конституционни порядкагIа чIоагIъяь а гарантированни а я. Уж кхоачашъяра хьадевд социальни материальни хьалаш. Буржуазни юристаша къахьегара йола бокъо а кхыйола социально-экономически бокъонаш а дIатIаэца ца лоаш духьала доахача доводех цаI да уж бокъонаш судага гIолла лорае йиш йолаш яц яхар.

Социалистически практика-м хьальй, суда органашка дош дIателар а чулоацаш йола, къахьегара йолча бокъоний гарантей бIарча система.

Берригача наха бе бола Iалашдара даькъера социализма мехкий толамаш могадаь да дунен халкъашта юкъерча сообщества. Массехк шу хьалха Женеве хилар Дунен халкъашта юкъерча къахьегама организаци гулъяь наха бе болх Iалашбара дешашта хетаь хиннa конференци. МОТ генеральни директора доклада тIа белгалдоахар, европейски социалистически мехкашка «социально-экономически система балхаале вIалла хургйоацача тайпара вIашагIъелла хилар. Социалистически мехкий белгалдола хIама да къахьегама овсарлен сага сих лаьрхIа йола доходаши сихха дегIаухаш хилар».

Социально - экономически бокъонаш дунен халкъаца къообалъяь тIаэцаро бокъонца гучадаьлар социалистически мехкашкара сага бокъоний хьалий хьакъехьа нах шек баха гIерташ реакционни гIоазарешa леладераш, новкъостал дир капиталистически мехкашкарча къахьегамхоша шоай бокъонаш бахьан лоаттабу къовсам дакхбе. Цунца цхьана къахьегара йола бокъо, кхыйола социально-экономически бокъонаш сага эггара лоархIамегIча бокъоний категорена юкъера дIаяха гIерташ лелаеча дерригача кердача гIулакхаша тешал ду Малхбузехьара пропаганда сага бокъоний даькъе дунен тIа латта гIулакхаш харцахьа кхетадайта, капиталистически мехкашка къахьегамхоша шоай бокъонаш бахьан лелабу къовсам лаьба а цу низкъаца буржуази хьаштеш хьаллувца а гIерташ хилара.

Юрий РЕШЕТОВ,
экономически Iилмий доктор.
(АПН).

Х. Нурадилова цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀайн пачхьалкхан драматически театра гӀалгӀай труппа кийчлуш ю керла спектакль оттае. Б. Метельникова «Анчутка» яхача берашта лаьрхӀа болча фаьлгаГӀа режиссера В. Тарасьяница оттаьй из.

Спектакле дакъа лоацаш ба: Анчутка — А. Хакишева; Леший — Т. Тумгоев; Вьедпара Кикимора — А. Кодзоева; ЦӀе Кикимора — М. Плиева; Хихиналка — Х. Цороева; Къьааяр — Л. Кодзоева; Мохнатик — И. Тамасханов; хьун Фусамнана — Р. Дзейтова; Йоккхасаг — Ф. Албакова; Кот — С. Гайсанов; Ваня — М. Хадзиев.

Спектакла премьера хургья кастта.

СУРТА ТӀА: спектакле дакъа лоацаш [illegible].

И. ПЛИЕВА сурт.

ЛОАМАН КРАЕРА МЕТРОПОЛИТЕН

Ереване метрополитен хьалъяр шиъ тайпара боахк лоархӀ специалисташа. Миштта яхетаде дезаш да из?

— Тха метрополитен шиъ тайпара хилар, яхетадеш ма дарра, из хьалъяь хургхиларах латташ, — йоах гӀишлон директора Капланян Гагина. — Шоай тайпара а цхьанадола моттигашка Ӏалаьмате чоалхане а да из хьалъяре хьалаш. 30 шу хьалха специалисташ кхьеттал ала а йиш йолаш бацар Армене столице метро хургья. ХӀана аьлча, 1,1 миллион саг вахеш йола Ереван лоамашкан сейсмически моттиген улл, хӀаьта тоналаш яхара хьалаш тоъал чоалхане долаш а я.

Соацна Еревански метрополитена хьалхарча аргӀан пхи станци дӀаелар эксплуатаце, хӀаьта гӀишло ше хьоккхамб — экспериментальни лаьрхӀай. Бераш мичаб из: 12 километр йӀаьхача ерригача трассе наст-наста хувцалора инженерно-геологически хьалаш. Лаьтта кӀалхара геттара дукха хаш тӀадуълар, проходчикий наькъа тӀа кийслора тӀекхаш йола гӀоамараш, бутуа тӀой, мойкхаза чкараш, аьлеци довкъаши дола моттигаш. Цу ерригача фактораша а хӀаьта кийтта лоаман крал тоъал чӀоагӀача сейсмичносто а хӀара къаьст-къаьстача моттиге керда ниcагӀа йола решенеш леха езача оттабир проходчикаши проектировщикаши.

Хано хьалъекхар, специалисташа даь лоархӀамаши хӀаьта ниттa проходчикаша Ӏадаьмете хала хьийга къан зехьа дайна ца хилар. Транспорта керда тайпа чӀоагӀа дезаденнад ереванцашта. Хьалхарча аргӀан станцеша шоайла йиъзар Еревана кулбаседехьара, кертте́рча дакъе нах бахаш йола райони Армене столица дукха промышленни предприятеш чугулъаь дола города къулбехьара дакъеи. Транспортаца накъ беш йола ха 30 — 40 минут кӀезигъеннай дукхача ереванцашта. ХӀанз шин миллионага кхоачаш пассажираш дӀахьа буг мотрос бетта.

Тахан тоъал шьра гучаювлаш я Еревански метрой дӀахора перспективаш а. Хьалхара аргӀа чакхъяьлчул тӀехьагӀа «Ачапняк» яхача нах бахача массивагахьа йилла йолайр трасса. Проектировщикий планаш аӀхха йийзай Армене столица дегӀаяра перспективаща. 90-ча шерашка хьалде доладергда «Дружба» яха станци еревански автозаводаца ювзаргӀолаш дола къаьстта га. Города хӀанзара йистош дӀахо йодаш хена вӀаши ювзаргья метрой радиальни линенца.

Г. ОГАНЕСЯН. (АПН).

Спорта хоамаш

ШТАНГА

«Динамо» яхача Российски республикански совета езача атлетиках йола чемпионат чакхъяьлар Грозне. Цу яхьашка дакъа лоацаш 60 совгӀа спортсмен вар. Нохч-ГӀалгӀай команда 14 штангистах латтар. Уж беррига а тренераша И. Кодзоевеи А. Адаменкоси хьалкхебаь бар.

Цхьацке а аьттув балашзар вай мехкахочуца М. Седаевца къовса. М. Седаев СССР чемпион а дунен халкъашта юкъера спорта мастер а ва.

Шоай дозал долча штангисташта юкъе котбаьлар вай мехкахой М. Баудинов, Р. Тахаев, С. Гортиков, А. Эдиев.

ВОЛЕЙБОЛ

«Красный молот» завода спортзале волейболах йола яхьаш хилар. Дакъа лоацаш я Орджоникидзера «Звезда», Махачкалера «Каскад», Бакура команда, Грознера «Автомобилист».

Финале «Автомобилисто» эшайр Бакура команда, цу лоазара счет 3:1 яр. КхоалагӀа моттиг «Каскадо» яьккхар.

«Спартак» ДСО хьоакаь приз вай командага кхаьчар. Яхьашка дика лайзар волейболисташ А. Гавриков, С. Беликов, А. Алибеков.

ВЕЛОСИПЕД

Нохч-ГӀалгӀай наькъашка велосипедистий яхьаш хилар. «Труд» ДСО 32 команда яр цига дакъа лоацаш. Къахьегта дика кийчвеннавар цу яхьашта вай мехкахо В. Середнюк. Цо дакъа лоацаш хиннача 25 километр йолча дистанце шоллагӀа моттиг яьккхар.

Вай команда кхоалагӀа моттиге яр хьалхара шин моттиг ростовчанашкеи Липецкерча велосипедисташкеи кхаьчар.

ӀАМ

Грозне Спартака цӀерагӀча улица тӀа дагӀаьа №№ 49, 51 йолча цӀеношта хьалхашка наз Ӏокхуеша техa гӀанаш... [illegible] Саг гец цу шин цӀен кое водаш... КӀира совгӀа хьа я укхаза бойкка Ӏам эгта. Боккъонца хьалйизай... [illegible] Дика дар цу кхешка баха нах фордача лелеча кемаш тӀа болх беш белара, амма уж дукхагӀбараш машинашкаьца гӀуланх доагӀараш ба.

Укхазара домоуправ Устарханов Леча оаца цӀаьри вагӀа, цу Ӏам тӀара ӀодоагӀача хиво ше водаваь Ӏоваьлар кхерош.

ХЬОГАЛ

[illegible] хий ца молаш саг воахалургва а воахалургвац яхача каттере жоп дале гӀерташ ба Долакова баха нах. Кхоь-диъ ди доакх укхаза хиво лелгьа летташ. Хьедопадемче сеца хеттече хана хьаӀейна мукх дӀаяле ца кхоеш, сиха леть из.

— Хьайбаште моладе тима, тхо-м хий доацаш а Ӏапургдар, — йоах Батыжева Марема, — къахет соне царех.

Хьайбех къахетам бе-м Марем ма йий... ХӀаьта Маремаз къахетам бе саг ваь-тей?

ХЬЕЖАШ ВА

Грозне Октябрьски района Декабристий улице № 61 йола...

БЕЛАМ А БЕЛХАМ А

...ча цӀагӀа вахача Гамаев Ӏадраьмана цӀагӀа телефон латт. Цун шиъ номер 3-85-55 я. Цхьабаьца, цу номерах дӀатеха телефон хьа хьашт доалча гӀоргья, шиъ адресах гӀоргья. ХӀаьта а болх бац ала йиш яц цо. Гургал такаш лоаче, садде дӀатӀаьода Ӏадраьмал телефоне:

— Алло! Иван, хьо вий хьо? Со-м Маруся яр, — хьалоа цунна.

— Бац со Иван, Ӏадраьман ва, — аьле юзайистуй вокхе саг.

— Хье Иван веца, трубка Ӏойхкала! — тӀечоех йой. — Хьоца тӀалбеш отта мукъе яц со.

Ӏоюла вокхача саго трубка, доакха са доахит. Дегадех цуне из телефон оттаяр дог доахаш ше шийтта шера очереде ваьттаьга. ХӀанз из тоалрга хьежаш мел ха яхка озаргья-тей?

ХЬАСТ

Грозне № 61 йолча берий беша кӀал подвале чу бузбуллаш хьаст ба. Из чуйоача цӀен дӀагӀа а бака Ӏа лаьмгӀеча, хиво хьоттаче кӀежо ду тетеш хьалох. Берий беш цхьаьаагӀча этажа тӀа а. Боах этажашка нах бах. Цу цӀеноцка нагаьба саг вац из хьаст бузбуьа бовзбенна за дагайоагӀаш.

Экспертиза яхка езац из фу хий да хьона, хьадал хьакхеча а кхоечам ба. Керде хьатӀаьенача саго бетe тӀа йоалах лоац. хӀаьта дукхача хана дака укхаза оекаш воле саг шек воацаш дӀалоа. Из цу хьамаго воалеша...

МИКАЙ ДӀАЙОХАЛАЦ

Назрано Тутаева Ахмета цӀерагӀа йолча урамгӀа гӀеш дӀахьа даза дезаш гӀулакх мийсденнадий шун? Мийсденна дена, дукха сагота ма хилалла!

Боккъонца дехад укхазе тротуараш. Хьалхе укх моттиге ца хиннача саго уж укхаза хиннад а аргдац. Тротуараш хиннача кӀоагаш доахк. ДагӀа дийлаина гонга кхаччаца хотте а ул. Машинаш лелача гӀалла дӀавахе кхераме а, хӀаьта новкъьере аьлла миклл а дӀайокалургья.

* * *

Газет дешараш, оаш хайпадий цу тайпара хӀаманий йоде тахка царех.

КЕРДА-ДАРАШ

КЕРДА ВЫСТАВКА

Академика П. Захарове цӀерагӀча изобразительни искусстве музее Ӏалам лорадаре общества Совета хьайийлай керда выставка. Укхаза шоай экспонаташ гойташ я Минкостоа, краеведчески музей, изобразительни искусстве музей, № 127 йолча берий беша [illegible] Ниттa го йиш я укхаза университета, охотинспекце, къоначa натуралистий экспонаташ Республикански филателистий общество маркай выставка яй.

Дикка дакъа лаьцад выставка кийчъеш хенаа говзанчаша М. А. Чеботаева, К. Д. Попондопулос.

Выставка тьеелаш къамаьлаш дир республикански Ӏалам лорадаре общества совета директора заместителa Г. Г. Самарсне, краеведчески музея Ӏаламe отделе заведующа А. С. Анисимова, № 127 йолча берий беша заведующа С. И. Матвеевас, музея болхлохо Е. А. Галдаевас.

* * *

Ремонт дача тӀехьагӀа кхе а хьайийлай Н. К. Крупскои цӀерагӀча культуре ЦӀагӀа йола машинашкьадой музей. Йоккхача зале дӀахийстьай музея экспонатеш. Из хьоаш, тоеам дукха къахьийгад пенсионераша, бала беш болча къахьегама ветеранаша, цар дезалаша, комсомольцаша, пионераша. Укхаза тайп-тайпара раздела я. Уж затаьй Грознески машинашкъа дӀадахеча тешанарчи долушта.

Гражданском, тӀема, къахьегама традицеш юкъе а я кхьаира кхо раздел. Укхаза да тайп-тайпарча шерашка дакха дикагӀболча машинашкъагой сурташ, царна пачхьалкхан совгӀаташ доларе тешеш. Хоза кийчъаь я «Къахьегама династеш» яха стенд.

Музея экспонатеш нах хьалкхьагръе къоначе гӀалашна интернациональни, патриотически, профессиональни кхетам баларe. Каст-каста боагӀа укхаза хьоашагӀа № 106, № 91 школий дешархой.

М. МАЖИТОВ.

ЭЦАРХОЙ РАЬЗА ВА

Боккъонца дале доккха совгӀат хилар Малгобекерча районера Долакове бахача нахa № 4 йола универмаг хьаьллараь. ВӀаьр гӀаоттеш я Ӏай а аьтки а дукхадача барзкъаш, кога гӀирса, парфюмере, спортивни, искусства, берий отделаш.

Юртахошта дукха езаеннай «Юртбоахаме хьалхалеттарашта» яха отдел. Каст-каста го йиш я укхаза «Малгобекски» яхача совхоза болхлойн специалистамеханизатораш, доярш. Тика чура эца йиш хиа, шофераш, кхьбола а «Москвич-412» яха автомашинаш а. Дукха я укхаза машена, велосипеде, мотоцикла оатта лаьм. Царна юхе дукха эцархой го йиш я.

Къаьстта хоза я искусстве отдел. Тайп-тайпара музыкальни инструменташ, картинаш, сувенираш я цига. Тика заведующа ва дукхача хана дена райпо боах беш хьаьоагӀа Ю. Гомкартиев.

— Кога гӀирс бохкача отдела ассортимент шер ца йиша дергдац тхо,— йоах цо. — ДукхагӀча дакъе цига соц эцарко.

— Со укхаза ева хьаса цӀабодац, — йоах эцархочо Чинтиева Сефимата.

Района юртахкара, Малгобекера, лоаллахе йолча республикашкара нах го йиш я укхаза хӀара дийнахьа. ХӀаьта эцархо чуьарге хьежжа дӀабода тика болх.

М. КАРТОЕВ.

ХЬАМСАРА ЭЦАРХОЙ!

«Промтовары» яхача махбеча объединене шоана лаьрхӀа доахкаш да вай мехкеи доазол дехьеи хьадаь дукха кӀувсаш. Шоана укхаза корадергда шеррача ассортиментагӀа Молдаве, Цимлянске, Вьетнаме, Монголе хьадаь тайп-тайпара размераш йола кӀувсаш. Тхо хьежаш да шо тхоай тика тӀа дахкарга!

Тика адрес: «Мебель-хозтовары» яха № 34 йола тика, Жигулевская, ул., 6.

«Промтовары» яха объединени.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 ОКТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — г. Ленинграда фольклорни ансамбла дӀаоала концерт.
8.55 — «Гвинейски Ӏама новкъер». Киноочерк.
9.25 — Товараш, гӀулакхдар, дина.
9.55 — МВД духовой оркестрий концерт.
10.40 — «Р кхоъ икс» дайнленна сецай» яха художественни телефильм.
11.45 — Изобразительное искусство. «Музейна совгӀата».
12.15 — Илли оал И. Сохадзе. «Фильм-концерт».
12.45 — Художественни гимнастиках йола дунен чемпионат. Испанера передача.
13.40 — «Дезаьи школей». Тележурнал.
14.10 — «СалаӀад» яхача халкъе кхоаламах йола Дунен халкъашта юкъера телевизионни программай VI-гӀа фестиваль. «Фиеста гӀайренаш». (Филиппинаш).
14.30 — «Кердадараш».
14.45 Новостной вахари.
15.45 — Фильм — бераштa. «Са генерал», 1-гӀеи, 2-гӀеи сереш.
18.00 — «Дийнача хӀамай дунен тӀа».
18.00 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
19.05 — Мультфильмаш.
19.40 — Юрта боахама болхлой Денна хетадаь концерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — Экрана тӀа — кинокомеди. «Хьекхарч лелаери гӀоккаш». Художественни фильм.
23.00 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
23.10 — «Эль-кандиль» яхача фольклорни ансамбла выступлени (Испани).
23.45 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйранаРа гимнастика.
8.15 — «Могаш хила безам бале». (Физкультурникашта дола хьехамаш).
8.30 — «Вай беш».
9.00 — «Ӏуйранара почта».
9.30 — Документальни телефильмаш: «Мичахьа бӀи бу хьоккхо», «Горожанаш».
10.05 — «Школьники» (гӀалгӀай меттала).
10.35 — Къоначар панорама.
11.05 — «Нохч - ГӀалгӀайчен кӀирa».
11.15 — Кхиаме — юрта боахама болхлой Ди.
11.30 — «Лаьтташ къахьоргаш» (нохчий меттала).
12.00 — Казахски телевидене программа.
13.00 — «Илланa вахар чу гӀолла». Киноконцерт.
13.45 — Массанешта йола стадион.
14.15 — «Дика хила ма хилар» яхача документальни телефильма премьера.
14.45 — «Тамашийна тӀехьжанъ» К.-М. Вебера романтически опера.
17.45 — Хоккейх йола СССР чемпионат. ЦСКА — СКА, 2-гӀеи, 3-гӀеи периодаш.
19.15 — «Махкашкех континенташкаи гӀолла». Документальни фильмаш: «Тиль Уленшпигель» (ФРГ), «Бельгийски городаш» (Франци).
20.00 — «Бийса дикъьала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Могашле».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Сергей Есенин». Документальни фильм.
23.05 — «Кердадараш».

13 ОКТЯБРЬ — ЮРТА БОАХАМА БОЛХЛОЙ ДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Юрта боахама болхлой Денга: Документальни фильмаш: «ВӀаьха гота», «Сенца дӀаьхий ди...».
9.20 — «Спортлото». 41-гӀа тираж.
9.30 — «Гурган».
10.00 — «Советски Союза гӀулакх ду ва!».
11.00 — «Могашле».
11.45 — «Ӏуйранара почта».
12.15 — Советски лаьттара кӀалхарбиевтараш.
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Художественни гимнастиках йола дунен чемпионат. Испанера передача.
14.45 — Советски илле концерт.
15.05 — Мультфильмаш.
15.35 — «Кердадараш».
15.40 — «Путешественникий клуб».
16.40 — «Могаш хила безам бале». Академикаца Н. М. Амосовеца хиина къамаьлаш. 5-гӀа передача.
16.55 — П. И. Чайковскийа ерригa симфонеш. № 5 йола симфони.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «ГӀоргагӀурилг». Мультфильм.
19.00 — «Дега тӀара». Костромски областерача юрта боахама къахьегамхошка хӀашагӀхетар.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Геттара лоархӀамa рейс». «Михаил Сомов» яхача Ӏилман - экспедиционни кемага «Владивосток» ледоколаца йоча специальни антарктически экспедицех.
22.05 — «Дегагара дегага» яхача фильма-концерта премьера. Илли оал Виктор Кирова.
22.35 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дӀаоттал».
8.15 — «ХӀара сурта тӀа — малх».
8.35 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Эрсий метта хьехар».
9.30 — Документальни телефильмаш.
10.00 — «Сянта» яхача Белоруссе халкъа музыка ансамбла концерт.
11.00 — Фильм — бераштa. «ХӀамах кхераш воаца атаман».
12.15 — Омски телевидене студе программа.
13.15 — Шоай лоӀамерча кӀашагӀлетарах йола дунен чемпионат. Венгрера передача.
14.00 — «Цхьаь тховна кӀалхара вать иккун». Фильм-концерт.
14.55 — «Тха корреспонденташ дувц».
15.25 — «СалаӀад» яхача халкъа кхоаламах йола Дунен халкъашта юкъера телевизионни программай VI-гӀа фестиваль. «Фиеста гӀайренаш» (Филиппинаш).
15.45 — «Шай шамар». Кхо сери йола художественни фильм.
16.55 — Мультфильмаш.
17.15 — «Дунен кагирхойи».
17.50 — «Хьунийн малхаен таргӀе». Документальни телефильм.
18.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Жальгирис». 2-гӀа тайм. «Динамо» яхача Центральни стадионера трансляци.
18.45 — ГӀорбаьнна советски композитораш — Ленински преме лауреаташ. Т. Хренников.
19.30 — «ДоттагӀалах дола дош». Йемен Халкъа Демократически Республикаца СССР-о лелаеча гӀулакхех долча документальни фильма премьера.
20.00 — «Бийса дикъьала хийла, шун бераш!».
20.15 — Илли оал К. Бустаманте (Испани).
20.45 — «Ӏи гьана долча хана...» яхача документальни телефильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Командировка». Художественни фильм.

14 ОКТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Стежки - дорожки» яхача документальни телефильма премьера. Уральски металлургий ЗубпогӀар дахах.
9.05 — Фильм — бераштa. «Са генерал», 1-гӀеи, 2-гӀеи сереш.
11.15 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Къахьегамен Илман барт-цхьоагӀо». Документальни фильмаш: «Резерв», «Лаьтто ялат лургда...», «Вахара гӀулакх».
15.45 — Илли оал Таджикски ССР халкъа артистка Н. Рахматова.
16.30 — Историе оагӀонаш. «ТӀема тӀехьхьара зӀапаш».
17.10 — «Ха а ха, хьаде а Ӏомале». Школьникашта йола Ӏилма-довзийтара передача.
17.40 — «Къахьегамен къовсамен никъ». Йемен яхача Халкъа Демократически Республике исторех а таханарча денах а йола телеочерк.
18.00 — Художественни гимнастиках йола дунен чемпионат. Испанера передача.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Проблемаш — лехамаш — кхочушдераш. Халкъа кьаьнтахта яшача товарий производство дегӀаяр. Ведущи — политически обозреватель Л. А. Вознесенский. Из йистахьача — Концерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Ираклий Андроников. Эрсий тройкаш». Документальни фильм.
22.55 — «Тахан дунен тӀа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.15 — «Азов». Документальни телефильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 3-гӀа класс.
8.55 — «ЦӀе художники». Ӏилма-довзийтара фильм.
9.05 — «Эрсий метта хьехар».
9.55 — П. И. Чайковский. «Щелкунчик» яха балет.
10.25 — «Иссык-кульски этюдаш». Ӏилма-довзийтара фильм.
10.35, 11.40 — А. М. Горький. «Мать». 10-гӀа класс.
11.05 — «Вай беш».
12.10 — Географи. 7-гӀа класс.
12.40 — Хьехархочоа — музыка урок. 4-гӀа класс. 1-гӀа передача.
13.45 — Хьа ленински библиотека. В. И. Ленин. «Фуд Советски Ӏаьдал».
14.15 — А. С. Грибоедов. Вахарей кхоламах оагӀонаш.
15.05 — «Кердадараш».
16.00 — «Нохч-ГӀалгӀайчен ди».
18.20 — Г. Хугаев. «Са устазна». Х. Нурадилова цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен драматически театра спектакль (нохчий меттала).
19.30 — [illegible]
20.00 — «Бийса дикъьала хийла шун, бераш!».
20.20 — Шоай лоӀаме болаш кӀашагӀлетарах йола дунен чемпионат. Венгрера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Из маӀача наьха доттагӀал». Художественни телефильм.
22.40 — «Кердадараш».

РАДИО

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача республикански газетий обзор.
8.23 — «Сердало» яхача республикански газете обзор.
8.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
8.35 — Передачий программа (гӀалгӀай меттала).
8.35 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.15 — Вай доалахой болча, Къулбаседа - ХӀирешнахьара передача (гӀалгӀай меттала).
10.30 — Реклама (эрсий меттала).
11.00 — «Къона» (эрсий меттала).
11.30 — «Деррачага вахара гӀулакх». Очерк (эрсий меттала).
12.40 — Концерт (гӀалгӀай меттала).
13.00 — «Берий хьамъахьа бокхий бараштa» (нохчий меттала).
15.15 — «Терски казакий пилей фольклора оагӀонаш» яхача цикла ходдамбеш йола передача (эрсий меттала).
16.00 — «Каякаш Ӏуйре» яха радиожурнал (эрсий меттала).
17.15 — «Ашарий почта» (гӀалгӀай меттала).

УКВ

17.00 — Крашевский. «Хьалхара безам» яха радиоспектакль.
17.30 — «Са даймохк». Концерт.
18.11 — Къона оваш.
19.41 — Сайранара хазара ашараш.

13 ОКТЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» яхача республикански газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» яхача республикански газета обзор.
7.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачий программа (нохчий меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.25 — «Шоана дукхезаш ашараш» (эрсий меттала).
11.20 — Юрта боахама болхлой Денна хетадь дезача дош ашарий программа (эрсий меттала).
16.00 — «Школьни табуш» (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тӀехье» (нохчий меттала).
18.00 — Иллеца доттагӀал лараштa дола концерт (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — Краснознаменни гаьнарча малхбоален вевара округа штаба оркестро дӀалокх.
18.33 — Юрта боахама болхлой Денна хетадь концерт.

Хаоттам

Тахан республике гӀоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йолаш, малхбоалехьара секунда 8—13 метр сиха мух а хьекхаш, фегара температура республике гӀолла 9—14, Грозне 11—13 градус йӀовхал а йолаш ха хила мег.

Кхоана ломмеи кхоалленаш а йолаш, цхьаццайолча моттигашка догӀа а делхаш, дохк а долаш, бе-беча оагӀонашкахьара секунда 3—7 метр мух а болаш, фегара температура буйсашка 7—12, деношка 13—18 градус йӀовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

Республика экранаш тӀа

«ВАХАШ ВАР ДЕНАЛ ДОЛА КАПИТАН»

...1944 шу. ТӀом малхбузенгахьа дӀабодаш бар, хӀаьта Къулбехье, немций цӀаккха гаьна дӀахьалхашкахьа ца боалуча, лира тӀом латтар сигала а форда тӀа а. Шовзткъей дикълагӀча шера бӀаьстe миссел гӀаьрахой кемаш цӀаккха хиннадацар укхаза. Къулбехьарча доазон тӀа цу хана сапна лира тӀемаш а хиннадацар...

Из керда фильм хетадаьла Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема бирсача шерашка вай Даьхен Къулбехьарча фордий доазонаш тӀа гӀаьрахоех лийтача турпалашта - морякашта.

Экрана тӀа дувцача исторе кердача тайпара хьагойт тӀема халонаш лайнача эзараш болча вай салтийн эпсарийн фронтера вахар. Даьхен хала тӀаьттача, советски наьха патриотически декхара тешаме хилара, мадарра долча къонахчала символ а хила дӀаотт цу фильме, Даьхен сийдола къонгаш цигара тӀом бе форда тӀа дӀанха тӀемафорда базех цаӀ хиина эӀамига Къулбехьен городок.

Драматурга Кармалита Светланас Даймехка тӀема тема кхеташ дукхьашха язъяь сценари яц цу фильма яр.

Картина даьккхад режиссера-постановщика Рудольф Фрунтова. Цу фильме теркам тӀаозаш болча турпалий ролаш ловзаю къоначa актераша — дебютанта Александр Кулянина (Анастасий Чижова), Маргарита Сергеевас (Тесяй), Н. Ясуловича, А. Гусева, Ю. Дубанова.

«МАМА, СО ДИЙНА ВА!»

Ниттa цӀи тиллай шоай кердача кинолентах белорусски кинематографисташа — режиссера Н. Добролюбовеи сценариста В. Халипеи. Картино дувц тӀема хаьарча берех, партизански отряде бераштa лаьрхӀа вӀашагӀъелла хиннача школах, шиъ новкъостий а къаьнача хьехархочун а йоахо е шийна тӀа ийцача къонача разведчиках Дыма Петьках.

...1943 шу. Партизански отряд. Укхаза хӀара дийнахьа дӀаух тӀадилла декхар кхоачаде, амма, дукхабараш юхаберзац. Партизански лагере къаьстта йола зона я. Цига Ӏалаьмате сытайна я. Цига я школа а. Бераш да деша ваГӀаш... Фронта линех а боахаш царна лаьрхӀа мухь — книжкаш, тетрадаш, къоаламаш кхухьар самолеташа.

Цу школе хьажаваьвар къона разведчик Петя Дым. Цо яздаьд из шиъ доагадьча цӀен пашка тӀа «Мама, со дийна ва!», аьлла, тӀекхча дув а бийъаб — са чура дӀадаххалца моостагӀашцара чӀир лехa. Хала хетар зӀамсага, денал долча разведчика герa Ӏо а дилла, парта тӀа Ӏоха. Цунна хацар отряд кхерамерча рейдагӀа йодаш йолга а эгтара эӀамагӀдола бераш мара кӀалхарадаьха самолетаца дӀадига аьттув ца баьннага а.

Массехк кӀаьнкa, йиъ йӀиги, къаьна хьехархой. Мичча бесса баьнна а кӀалхар а баьнна, партизаншта тӀаккача безаш бар уж...

Фильме ролаш ловзаю Евгений Кунске, Юрий Воробейс, Маргарита Ярошевича, кхыбараша.

«СО КХЕР МАМАН СУРТ ДИЛЛА»

Из документальни фильм [illegible] киноокументалисташа. Из оттадаьд режиссера Ольга Самоленскаяс ше В. Чернегайца цхьана язъьча сценарегӀа.

Цу фильмага хьежача ала [illegible] аьнца. Ӏалаьмате хала хетаеш я цун ларде йиза материал. Бераш дӀахкайсача вайнен цу бераштен юкъера юкъмоттиг юац цу фильме.

В. КОВАЛЕВА.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковска, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктакхама секретаря — 2-84-88; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-85-64, корректорска — 3-89-83.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 3-89-83.

СФ05260. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4471.